

**“Adviezen van reclasseringsmedewerkers aan rechters over de op te
leggen strafsoort:
Opvolgen of terzijde schuiven?”**

Simone Blankestijn 307679
Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Sociologie, master Arbeid, Organisatie & Management

Scriptiebegeleider: dr. P. Mascini
Tweede beoordelaar: I. Van Oorschot

Rotterdam, juli 2013

Voorwoord

Hierbij presenteer ik met trots het lang verwachte sluitstuk van mijn opleiding Sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, mijn masterscriptie. Hierbij is mijn leven als studente werkzaam in de horeca ten einde gekomen. Deze fijne tijd sluit ik af met een lange reis naar Canada om vervolgens mijn opgedane kennis te mogen gaan gebruiken op de arbeidsmarkt.

Voordat ik de keuze maakte voor het onderwerp van mijn afstudeerscriptie, had ik mijzelf voorgenomen dat ik een onderwerp wilde dat mij echt zou boeien en waar ik jaren later nog met plezier en trots op terug zou kijken. Voor mijn studie Sociologie was ik studente Criminologie. Aan deze studie heb ik een oneindige fascinatie voor alles wat te maken heeft met criminaliteit overgehouden. Deze fascinatie heeft mij gestuurd in de richting van het onderwerp van deze scriptie. Dat ik het mijzelf niet 'gemakkelijk' zou maken met dit onderwerp nam ik voor lief. Nu, ruim anderhalf jaar later, kan ik volmondig zeggen het onderzoek me mateloos heeft geboeid, maar het zeker niet altijd gemakkelijk is geweest. De tijden werden afgewisseld dat ik met volle moed en enthousiasme aan de slag ging, maar ook dat ik voor mijn gevoel tegen onoverkomelijk struikelblokken aanliep.

Dat mijn masterscriptie hier uiteindelijk in zijn definitieve vorm ligt, zou niet tot stand gekomen zijn zonder de hulp en steun van anderen. In het bijzonder wil ik mijn scriptiebegeleider Peter Mascini bedanken voor zijn vertrouwen en heldere sturing binnen de aanpak van het onderzoek en het schrijfproces. Daarnaast Irene van Oorschot als tweede beoordelaar van deze scriptie. Binnen de rechtbank Rotterdam gaat mijn dank uit naar Henk van den Heuvel die het voor mij mogelijk maakte om mijn onderzoek te kunnen starten op de Rechtbank van Rotterdam, Roelie Stadig die mij heeft opgevangen en wegwijs heeft gemaakt en in het bijzonder Michel van Kralingen voor zijn enthousiasme voor mijn onderzoek en het mogelijk maken van de toegang tot en uitvoering van het onderzoek binnen de rechtbank. Daarbij wil ik tevens de bij het onderzoek betrokken rechters bedanken voor de plezierige medewerking die ik van hen heb mogen ontvangen.

Tot slot wil ik een woord van dank uitbrengen naar familie en vrienden voor hun positieve en motiverende woorden. Daarbij wil ik in het bijzonder mijn ouders bedanken voor al hun liefde, geloof, geduld en ruimte die ze mij al die jaren van mijn opleiding hebben gegeven. Zonder jullie was ik hier niet gekomen.

Simone Blankestijn

Rijswijk, juli 2013

Samenvatting

Rechters kunnen door een reclasseringsmedewerker worden geadviseerd over de op te leggen strafsoort. Op internationaal niveau is er een 'uitbarsting' geweest in onderzoek naar advies rapporten van de reclassering (Beyens & Scheirs, 2010). De overheersende zorg hierbij is geweest om te bepalen in welke mate reclasseringsrapporten een verschil maken bij de uitkomsten van strafoplegging. De wisselwerking tussen de rechtspraak en de reclassering bepaalt in hoge mate de kwaliteit van de Nederlandse rechtspleging.

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat er een tegenstelling bestaat in de literatuur over de invloed van deze adviezen op de uiteindelijke keuze die rechters maken tussen verschillende strafsoorten. Enerzijds wordt verondersteld dat adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers een geringe invloed hebben op de keuze van rechters tussen strafsoorten. Anderzijds wordt verondersteld dat adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers een aanzienlijke invloed hebben op de keuze van rechters tussen strafsoorten. De vraag is of beide opvattingen over de invloed van adviesrapporten van de reclassering vertegenwoordigd zijn in de rechtbank.

Om deze tegengestelde bevindingen over invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters bij het bepalen van de strafsoort te kunnen begrijpen, is er gekeken naar de rol en betekenis van professionalisme. Uit de literatuur komt naar voren dat er twee visies op professionaliteit bestaan, de visie van de 'klassieke' professional en de visie van de 'hybride' professional. Verwacht wordt dat rechters in de positie van 'klassieke' professionals de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral terzijde zullen schuiven en dat rechters in de positie van 'hybride' professionals de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral zullen opvolgen.

De rechtbank Rotterdam bood de setting waarbinnen dit onderzoek is uitgevoerd. Uit tal van dossiers van afgeronde strafzaken welke werden aangebracht bij de enkelvoudige strafkamer werden dossiers geselecteerd waarbij de uitspraak van rechters wel, niet en deels overeenkwamen met de adviezen van de reclassering. Ook werden dossiers geselecteerd waarbij geen reclasseringsadvies aanwezig was. Van de geselecteerde

dossiers is aan de hand van interviews met de rechters die een uitspraak deden in de desbetreffende dossiers achterhaald waarom zij het advies wel, niet of deels over hebben genomen. Daarnaast is tijdens de interviews ingegaan op professionaliteit om te achterhalen of de desbetreffende rechters er 'klassieke' professionele of 'hybride' professionele opvattingen op na houden. Hierbij zijn aanknopingspunten uit de literatuur richtinggevend geweest voor de analyse van de data.

Binnen dit onderzoek is er bevestiging gevonden voor de bovenstaande verwachtingen op basis van de literatuur. Rechters nemen de reclasseringsadviezen serieus en hechten veel waarde aan de informatie. Echter nemen zij het advies niet automatisch over. Bij het bepalen van de strafsoort spelen ook andere factoren een rol zoals informatie uit het dossier, de zitting, de houding van de verdachte, de eis van de officier, argumenten van de advocaat en de richtlijnen voor een strafsoort. De rechters wegen al deze factoren tegen elkaar af bij het bepalen van de strafsoort en daarbij zullen zij niet altijd het advies van de reclassering volgen. De houding van rechters ten opzichte van adviezen van de reclassering en de omgang met de adviezen van de reclassering kun je begrijpen vanuit de opvattingen over professionaliteit onder rechters. Het feit dat rechters rapporten wel serieus nemen, maar niet automatisch overnemen en dat de rechters niet vinden dat zij aan de adviezen gebonden zijn kan begrepen worden vanuit de 'klassieke' professionele opvattingen onder rechters. Deze 'klassieke' professionele houding onder rechters ondanks de opkomst van NPM op de rechtbank waar rechters niet al te positief over zijn en veronderstellen zich er weinig van aan te trekken kan er op wijzen dat rechters met deze 'klassieke' professionele houding hun onafhankelijkheid en hun autonomie proberen te bewaren.

Inhoudsopgave

i	Voorwoord	
iii	Samenvatting	
1.	Inleiding	1
1.1	Aanleiding onderzoek	1
1.2	Probleemstelling	3
1.3	Leeswijzer	3
2.	Theoretisch kader	5
2.1	Strafrecht, rechter en reclassering	5
2.2	Adviezen aan rechters over de op te leggen strafsoort: Opvolgen of terzijde schuiven?	7
2.3	Professionaliteit	11
2.4	Onverenigbare tegenstelling of schijntegenstelling	17
3.	Methoden van onderzoek	18
3.1	Methoden van dataverzameling	18
3.2	Onderzoekspopulatie	23
3.3	Methoden van data-analyse	29
4.	Resultaten	34
4.1	De invloed van reclasseringsadviezen	34
4.2	Opvattingen over professionaliteit	45
5.	Conclusie	51
5.1	Conclusies empirische bevindingen	51
5.2	Beperkingen onderzoek	55
5.3	Wetenschappelijke bevindingen	57
	literatuurlijst	58
	Bijlage 1: Topiclijst	62

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Nederland kent een rechtsstaat waarin rechters niet meer zoals vroeger solistisch te werk gaan maar onderdeel zijn van een groter organisatorisch geheel (Vliet, 2007; Doelen & Vlis, 2007). Rechters moeten onderling hun activiteiten afstemmen en bovendien samenwerken met onder andere de reclassering. De wisselwerking tussen de rechtspraak en de reclassering bepaalt in hoge mate de kwaliteit van de Nederlandse rechtspleging.

Het onderwerp dat in deze scriptie centraal staat zijn de adviezen van reclasseringsmedewerkers aan rechters over de op te leggen strafsoort. Op internationaal niveau is er een 'uitbarsting' geweest in onderzoek naar advies rapporten van de reclassering (Beyens & Scheirs, 2010). De overheersende zorg hierbij is geweest om te bepalen in welke mate reclasseringsrapporten een verschil maken bij de uitkomsten van strafoplegging. Rechters kunnen door een reclasseringsmedewerker worden geadviseerd over de op te leggen strafsoort (detentie, werk- of taakstraf of boete). Uit verschillende onderzoeken (Tata e.a., 2008; Halliday e.a., 2009; Castellano, 2009; Noordegraaf, 2007) komt naar voren dat er een tegenstelling bestaat in de literatuur over de invloed van deze adviezen op de uiteindelijke keuze die rechters maken tussen verschillende strafsoorten.

Enerzijds wordt verondersteld dat reclasseringsmedewerkers er met hun adviesrapporten vaak niet in slagen om rechters op het spoor van alternatieve straf te zetten omdat rechters wel geïnformeerd, maar niet beïnvloed willen worden door de rapporten. Rechters rekenen het nemen van een beslissing tot hun eigen verantwoordelijkheid en niet tot die van de reclasseringsmedewerkers (Beyens & Scheirs, 2010; Halliday, e.a., 2009; Persson & Svensson, 2012; Tata, e.a., 2008). Anderzijds wordt verondersteld dat beïnvloedingspogingen van medewerkers van non-profit organisaties waaraan in de VS de uitvoering van alternatieve straffen in toenemende mate wordt uitbesteed juist wel effectief zijn, terwijl ze daartoe geen formele beslissingsbevoegdheid hebben (Boone, e.a., 2008; Castellano, 2009). Rechters,

advocaten en aanklagers zijn afhankelijk van de specifieke informatie waarover deze contractanten beschikken in verband met de behandelbaarheid van verdachten en vertrouwen op hun oordeel.

Deze tegengestelde bevindingen over de manier waarop rechters adviezen van de reclassering wege en meenemen in hun beslissing over de op te leggen strafsoort behoeven nader onderzoek. In deze scriptie zal onderzocht worden in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van deze tegengestelde bevindingen die blijkt uit de literatuur. Maken de rechters in Nederland wel of geen gebruik van de adviesrapporten van de reclasseringsmedewerkers of is dit situatieafhankelijk?

In deze scriptie wordt daarbij de focus gelegd op de veranderende rol en betekenis van professionaliteit. Uit de literatuur (Ackroyd, 1996; Freidson, 1984; Noordegraaf, 2007; Luijk e.a., 2009; Tonkens, 2008; Wilensky, 1964) komt naar voren dat er twee visies op professionaliteit bestaan, de visie van de 'klassieke' professional en de visie van de nieuwe vormen van professionaliteit. Over de posities van professionals in de publieke sector bestaat een maatschappelijke discussie die alleen maar lijkt toe te nemen (Hupe, 2009). De positie van "klassieke" professionals zoals van rechters verzwakt (Noordegraaf, 2007) en rechters kunnen onmogelijk hun werk goed doen als zij niet kunnen vertrouwen op de professionaliteit van de niet-rechterlijke partners in de rechtspleging zoals de reclassering, en evenmin als er haperingen zijn in de samenwerking en communicatie met deze partners. De reclassering daarentegen is onzeker over hun plaats binnen het wettelijke domein en zijn bezorgd over hun geloofwaardigheid als strafrecht professionals (Halliday et al., 2009).

Zowel wetenschappelijk als maatschappelijk gezien is het interessant om te kijken hoe deze visies van professionaliteit in verbinding staan met de tegengestelde bevindingen over de invloed van de reclassering op rechterlijke beslissingen. Vanuit deze invalshoek wordt dan ook getracht de tegengestelde bevindingen over de manier waarop rechters adviezen van de reclassering wege en meenemen in hun beslissing over de op te leggen strafsoort te begrijpen en te verklaren.

1.2 Probleemstelling

De probleemstelling van dit onderzoek zal betrekking hebben op de volgende twee onderzoeksvragen:

1. Beïnvloeden de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers rechters bij het bepalen van de strafsoort, en zo ja, hoe dan?

Deze eerste onderzoeksvraag heeft betrekking op zowel de houding die rechters aannemen ten opzichte van adviesrapporten en hoe de rechters omgaan met de adviesrapporten in de praktijk.

2. Kan de invloed van de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers, of het ontbreken daarvan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters en reclasseringsmedewerkers?

1.3 Leeswijzer

Het hierop volgende hoofdstuk 2 zal het theoretische kader van dit onderzoek betreffen. Hierin wordt ten eerste literatuur behandeld aangaande het terzijde schuiven of het opvolgen van reclasseringsadviezen door rechters bij het bepalen van de strafsoort. Ten tweede worden theorieën behandeld welke ingaan op verschillende visies van professionaliteit en hoe deze verschillende visies verband houden met de theorieën over het dan wel terzijde schuiven of het opvolgen van reclasseringsadviezen door rechters.

In hoofdstuk 3 komt de methodische aanpak van het onderzoek aan bod. Hierin wordt beschreven op welke wijze de dataverzameling tot stand is gekomen en hoe deze heeft plaatsgevonden, hoe de onderzoekspopulatie kan worden gekenmerkt en de manier waarop het datamateriaal is geanalyseerd.

In hoofdstuk 4 worden de empirische resultaten van het onderzoek beschreven ten aanzien van het terzijde schuiven of opvolgen van reclasseringsadviezen door rechters

bij het bepalen van de strafsoort en ten aanzien van verschillende visies van professionaliteit

Hoofdstuk 5 betreft de conclusie van het onderzoek. Daarin worden de belangrijkste empirische bevindingen van het onderzoek samengevat, wat de belangrijkste beperkingen zijn en wat dit betekent voor mogelijk vervolgonderzoek, alsmede wat het onderhavige onderzoek in wetenschappelijke zin heeft opgeleverd.

2. Aanzet theoretisch kader

2.1 Strafrecht, rechters en reclassering

De afgelopen decennia heeft straffen fundamentele veranderingen ondergaan (Beyens en Scheirs, 2010). De Neoklassieke benadering van straffen waarbij de nadruk lag op de afkeuring van de daad, individuele verantwoordelijkheid, vergelding en afschrikking (Beyens en Scheirs, 2010) heeft plaatsgemaakt voor een nieuwe penologie met een deterministisch denkbeeld waarbij men veronderstelt dat de sociale omgeving van invloed is op het handelen van een persoon. Hierbij is men zich in het strafrecht steeds meer gaan richten op het verminderen van recidive en het vergroten van sociale integratie (Halliday, e.a., 2009). In het Nederlandse strafrecht geldt het uitgangspunt dat de sanctietoemeting niet alleen is gebaseerd op de ernst van het begane feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, maar ook op de persoon van de dader (Boone, e.a., 2008). Hierbij wordt de straf in hoge mate gebaseerd op het gevoel en de noodzaak om een rechtvaardige sanctie op te leggen die als juist en proportioneel wordt ervaren maar wordt ook geacht om bij te dragen aan de voorkoming van recidive door de dader en aan het bestrijden van criminaliteit in het algemeen (Boone, e.a., 2008).

De taak van een strafrechter is het bepalen van welke sanctie wordt opgelegd in een strafzaak. De rechter kent hierbij een vrije ruimte in het kader van de sanctietoemeting (Boone, e.a., 2008). Het aantal wettelijke regelingen betreffende de straftoemeting is vrij beknopt. De wet maakt een onderscheid tussen hoofdstraffen (gevangenisstraf, hechtenis, taakstraf en geldboete), bijkomende straffen (ontzetting van bepaalde rechten, verbeurdverklaring en openbaarmaking van de uitspraak) en de strafrechtelijke maatregelen (onttrekking aan het verkeer, ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel, schadevergoeding, plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis, terbeschikkingstelling en plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders) (Boone, e.a., 2008). Het Wetboek van Strafrecht voorziet in algemene strafminima en op de afzonderlijke strafbaarstellingen toegesneden (bijzondere) strafmaxima. Bovendien kan de rechter bepalen dat geen straf of maatregel zal worden opgelegd, wanneer hij dat als raadzaam beschouwt in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is

begaan of zich nadien hebben voorgedaan (Boone, e.a., 2008). De straftoemingsvrijheid wordt verder vergroot doordat de straffen en de bijkomende straffen evenals de strafrechtelijke maatregelen voorwaardelijk kunnen worden opgelegd. Daarnaast kunnen de hoofdstraffen en de bijkomende straffen vrijwel ongelimiteerd worden gecombineerd. Deze voorbeelden illustreren de ruime vrijheid van de rechter in het kader van de sanctie-toemeting. Die vrijheid is door de toegenomen sanctiedifferentiatie alleen maar groter geworden (Boone, e.a., 2008). Om als rechter de juiste sanctie te kunnen bepalen is hij in grote mate afhankelijk van verschillende informatiestromen.

Een van deze informatiestromen komt voort uit adviesrapporten van de reclassering. De reclassering werkt aan maatschappelijke veiligheid door bij te dragen aan een effectieve en efficiënte sanctietoepassing en aan het verlagen van de recidivekans van delict plegers. Daarvoor heeft de reclassering middelen ter beschikking die op verschillende momenten van het strafrechtelijk traject worden ingezet. Een van deze middelen is een advies uitbrengen over verdachten en daders ten behoeve van een effectieve en efficiënte sanctietoepassing en een effectieve en efficiënte tenuitvoerlegging van de sanctie (advies & toezicht, 2009). Hiervoor maakt de reclassering gebruik van complete diagnoses op basis van verschillende formats (QuickScan, RISC, STATIC-99 en MATE-Crime). Adviesrapporten wijzen de weg naar een optimale tenuitvoerlegging. Adviesrapporten zijn bedoeld om de beslissing bij het veroordelingproces te ondersteunen door het verstrekken van informatie over de persoonlijke en sociale omstandigheden van de veroordeelde, en over de geschiktheid van verschillende veroordelingsopties (Tata, e.a., 2008; Persson & Svensson, 2012). Reclasseringsmedewerkers maken hierbij gebruik van het 'What Works' beleid wat zich richt op de effectiviteit van strafrechtelijke interventie. In de meeste gevallen zullen adviesrapporten rechters aanmoedigen om niet te kiezen voor een vrijheidsbenemende sanctie (Tata, e.a., 2008). In alle gevallen staan de recidivekans en de eventuele individuele of maatschappelijke schade die daarmee gepaard gaan, en een duurzame re-integratie van de verdachte of dader in de samenleving, centraal in het werk van de reclassering.

2.2 Adviezen aan rechters over de op te leggen strafsoort: Opvolgen of terzijde schuiven?

Rechters kennen in een Nederland een grote beslissingsvrijheid bij het bepalen van de strafsoort. Om als rechter de juiste sanctie te kunnen bepalen is hij in grote mate afhankelijk van verschillende informatiestromen. Een van deze informatiestromen komt voort uit adviesrapporten van de reclassering. Onderzoek over de invloed van deze adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters heeft uitgewezen dat er twee tegengestelde bevindingen bestaan. Hieronder zullen deze twee tegengestelde bevindingen uiteen worden gezet.

Adviezen terzijde schuiven

Weliswaar leggen rechters vaak dezelfde strafsoort op als de reclassering heeft geadviseerd (Boone, Beijer, Franken, & Kelk, 2008), maar dit wil niet zeggen dat deze rapporten een groot effect hebben op de rechterlijke beslissingen (Tata e.a., 2008; Halliday e.a., 2009). Aan de ene kant anticiperen rapporteurs op hoe 'realistisch' rechters hun adviezen vinden door niet op de stoel van de rechter te gaan zitten maar de rechter op het spoor van een alternatieve straf te zetten door gegevens selectief te presenteren. Toch slagen ze er met deze strategie vaak niet in om hun intenties over te brengen op rechters, doordat die op hun beurt selectief gebruik maken van de reclasseringsrapporten en veeleer vertrouwen op informatie afkomstig uit strafdossiers. De reden hiervan is dat rechters wel geïnformeerd, maar niet beïnvloed willen worden door de rapporten, doordat zij het nemen van een beslissing uitdrukkelijk tot hun eigen verantwoordelijkheid rekenen en niet tot die van de reclasseringsmedewerkers. Tata, e.a. (2008) noemen dit 'professional boundary maintenance'. Rechters beschouwen rapporteurs vaak als naïeve pleitbezorgers van verdachten die te weinig rekening houden met de publieke hang naar maatschappelijke veiligheid, maar staan ook sceptisch tegenover de spaarzame rapporten waarin het belang van vergelding en bestraffing centraal staan. Haland (2011) beschrijft dat de constructies van boundaries (grenzen) zoals bij 'Professional boundary maintenance' belangrijk zijn voor de oprichting en reproductie van beroepen. Beroepen zoals rechters bouwen en onderhouden een professioneel veld om vast te stellen wie er tot de professie behoren

en wie niet. Door dit te doen, wordt het specifieke werkveld gesloten voor andere beroepsgroepen; 'occupational closure' (Witz, 1992) zoals reclasseringsmedewerkers. Dit proces wordt door Haland (2011) 'boundary work' genoemd. De constructie van de grenzen van rechters tussen wat wel en wat niet een bevoegdheid van het beroep is, en tussen wat wel en wat niet als een legitiem beroep en passende werkopdrachten wordt gezien maakt deel uit van het werk van een rechter en kan daarbij het werk van reclasseringsmedewerkers buiten sluiten (Haland, 2011). Dit wordt door Abbott (1988:36) aangeduid als een basis mechanisme van de interprofessionele competitie. Het fundamentele mechanisme van de interprofessionele competitie is het gebruik van abstracte kennis om het werk van concurrenten te doen dalen tegenover de versie van zichzelf (Abbott, 1988).

Tata, e.a. (2008) hebben onderzoek gedaan naar de algemene opvattingen over reclasseringsrapporten in het veroordelingsproces, hoe deze rapporten gelezen en geïnterpreteerd worden door rechters en hoe deze juridische interpretaties vergeleken kunnen worden met de intenties van de schrijvers van deze rapporten. Het onderzoek suggereert dat in het dagelijks gebruik de interpretatie van deze verslagen en de kwaliteit onder leiding van de beleidsagenda worden verslagen door een discours van 'eigendom' van de gerechtelijke veroordeling (Tata e.a., 2008). In het artikel van Beyens & Scheirs (2010) "Encounters of a different kind" wordt ook ingegaan op 'professionele eigendom' van de beslissingen van rechters. Dit wordt echter in verband gebracht met de 'neoklassieke' benadering van de veroordeling door rechters in België die niet goed passen bij de sociale rapporten die zich richten op de sociale achtergrond van de dader. Rechters houden vast aan hun eigen strafrechtelijke cultuur en kennen hierbij minder gezag toe aan de adviezen van reclasseringsmedewerkers (Beyens & Scheirs, 2010). De adviesrapporten van de reclassering worden door rechters gezien als een gunst voor de dader die een tweede kans verdienen terwijl zij zelf een hoge nadruk leggen op individuele verantwoordelijkheid, vergelding en afschrikking. Rechters zeggen dat ze veel meer vertrouwen hebben in hun eigen interpretatie en evaluatie wanneer het gaat om de risico's en behoeften van de daders te evalueren (Beyens & Scheirs, 2010). Adviesrapporten van de reclassering worden gezien als te naïef en onjuist, reclassering wordt daarbij bekritiseerd omdat ze niet in staat zijn zich te distantiëren van het verhaal van de verdachte. Persson & Svensson (2012) veronderstellen dat er in Zweden een lage

mate van professionaliteit zichtbaar is omdat de reclassering niet representatief is voor de ambities van de organisatie. De reclassering zou een meer sociale maatschappelijke kijk op criminaliteit hebben terwijl een hogere mate van risico-evaluatie nodig is (Persson & Svensson, 2012). Rechters nemen over het algemeen dan ook niet de tijd om het hele rapport te lezen. Ze lezen selectief op zoek naar bevestiging van hun eigen mening. Aanbevelingen in het reclasseringsrapport worden geïnterpreteerd als een ongewenste inbreuk op hun veroordelende domein (Beyens & Scheirs, 2010).

Uit verder onderzoek is gebleken dat naast de vaak sceptische houding van rechters tegenover de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers, de reclassering zelf onzeker is over hun plaats binnen het wettelijk domein (Halliday e.a., 2009). Reclasseringsmedewerkers zijn bezorgd over hun geloofwaardigheid als strafrecht professionals. Hierdoor worden rapporten geschreven, als een manier van het zoeken naar waardering en geloofwaardigheid in de ogen van de rechters. Dit zou leiden tot een ondermijning van de beleidsdoelstellingen van het sociaal onderzoek. Reclasseringsmedewerkers worden hierbij in hun routine werk beïnvloed door de wens voor een gevoel van eigenwaarde en door hun angst voor afkeuring van de rechters. Zo nemen reclasseringsmedewerkers bepaalde informatie op in hun advies omdat ze de rechter graag wilde laten zien dat zij niet 'gek' zijn. Ondanks de duidelijke ambities die de reclassering had ontwikkeld bij het schrijven van hun rapport, ondermijnde ze deze ambitie vanwege de angst over de manier waarop de rechters de rapporten zouden lezen en waarnemen.

Samengevat zijn er verschillende onderzoeken die een geringe invloed toeschrijven aan adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers op de keuze van rechters tussen strafsoorten.

Adviezen opvolgen

Tegenover deze eerste stelling waarbij wordt verondersteld dat rechters de adviezen van reclasseringsmedewerkers niet of nauwelijks meenemen bij het bepalen van de strafsoort wordt door andere auteurs zoals Castellano (2009) verondersteld dat rechters wel steeds meer gebruik gaan maken van adviesrapporten van de reclassering.

Castellano (2009) veronderstelt dat beïnvloedingspogingen van medewerkers van non-profit organisaties waaraan in de VS de uitvoering van alternatieve straffen in toenemende mate wordt uitbesteed juist wel effectief zijn, terwijl ze daartoe geen formele beslissingsbevoegdheid hebben. In zijn artikel *“Beyond the courtroom workgroup. Case workers as the new satellite of social control”* bestempelt Castellano (2009) deze contractanten als ‘new satellites of social control’. Dit komt doordat rechters, advocaten en aanklagers afhankelijk zijn van de specifieke informatie waarover deze contractanten beschikken in verband met de behandelbaarheid van verdachten en vertrouwen op hun oordeel. Reclasseringsmedewerkers worden door de rechtbank dan ook beschouwd als betrouwbare adviseurs en volgen vaak de aanbevelingen van hoe om te gaan met strafzaken van deze buitenrechtelijke actoren op (Castellano, 2009). Ook Boone, e.a. (2008) geven in hun artikel “ de tenuitvoerlegging van sancties: maatwerk door de rechter” aan dat de rechter die in zijn beslissing over de strafsoort voorwaarden wil scheppen voor gedragsbeïnvloeding, in grote mate afhankelijk is van de aanwezigheid van een reclasseringsrapportage. In het onderzoek is duidelijk geworden dat het doel van reclasseringsrapport in Nederland is veranderd. Het rapport is niet meer primair om informatie te verschaffen over de persoon van de verdachte en over mogelijke interventiestrategieën waar de rechter ook minder behoefte aan heeft (Boone, e.a., 2008). Het primaire doel van een reclasseringsrapport is nu te onderzoeken of het opleggen van een gedragsinterventie mogelijk en zinvol is. De invloed van het aanwezig zijn van een reclasseringsrapportage is tegenwoordig veel groter. Dit komt onder andere doordat de rechter slecht op de hoogte is van de precieze inhoud van gedragsinterventies en hun invloed op het gedrag. Daarom volgt hij het advies van de reclassering in het merendeel van de gevallen op(Boone, e.a., 2008). Daarnaast is de reclassering ook fel tegen het opleggen van gedragsinterventies die hij zelf niet heeft geadviseerd.

Samengevat zijn er ook verschillende onderzoeken die een aanzienlijke invloed toeschrijven aan adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers op de keuze van rechters tussen strafsoorten.

2.3 Professionaliteit

Om de hierboven beschreven tegengestelde bevindingen over de invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters bij het bepalen van de strafsoort te kunnen begrijpen, is het noodzakelijk te kijken naar de rol en betekenis van professionalisme. Uit de literatuur (Ackroyd, 1996; Freidson, 1984; Noordegraaf, 2007; Luijk e.a., 2009; Tonkens, 2008; Wilensky, 1964) komt naar voren dat er twee visies op professionaliteit bestaan, de visie van de 'klassieke' professional en de visie van de nieuwe vormen van professionaliteit. Hieronder zullen beide visies uiteengezet worden en daarbij in verband worden gebracht met de tegengestelde bevindingen over de invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters bij het bepalen van de strafsoort.

Klassieke professionaliteit

Uit de literatuur komt naar voren dat er tot de jaren tachtig gesproken wordt over 'klassieke' professionaliteit. 'Klassiek' professionaliteit wordt over het algemeen bepaald door uit te gaan van wat Schön (1983) het "model van technische rationaliteit" noemt. Volgens Schön (1983) bestaat een professionele activiteit uit het instrumenteel oplossen van problemen die rigoureus zijn door de toepassing van wetenschappelijke theorie en techniek. Professionaliteit wordt dan gezien als het toepassen van algemene wetenschappelijke kennis op specifieke gevallen in strenge en daarom routinematig of geïnstitutionaliseerde manieren (Abbott, 1988; Freidson, 2001). Volgens Abbott (1988, p.70-71) is een klassieke professional een specialist die op grond van een specifieke expertise erin is geslaagd toegang tot een afgebakende set van taken in meer of mindere mate te monopoliseren. Professionals zelf zorgen voor specialisatie en codificatie. Ze vormen professionele verenigingen die het werk reguleren door het selecteren en het afwijzen van leden. De mate van controle over een domein bepaalt volgens Abbott de mate van professionaliteit (WRR, 2004). Ook in Freidson 's benadering van professionaliteit staat controle centraal (Freidson, 2001). De professionele controle bestaat volgens Freidson (2001) uit inhoudelijke controle die zich richt op de 'kennis en kunde' van professionals. Professionals bepalen welke kennis belangrijk is voor een professioneel domein. Naast de inhoudelijke controle benoemt Freidson (2001) ook de

institutionele controle, institutionele mogelijkheden om het eigen professionele domein af te schermen. Volgens Wilensky (1964) hebben professionals verworven kennis, expertise of technologische grondslagen die hen in staat stelt om te weten hoe ze zaken moeten behandelen. Ze weten welke vaardigheden ze moeten gebruiken, en hoe ze deze vaardigheden moeten gebruiken. In vele opzichten zijn deze kennis en vaardigheden tot op zekere hoogte gecodificeerd, anders zou iedereen professioneel werk kunnen uitvoeren (Wilensky, 1964).

'Klassieke' professionaliteit & het terzijde schuiven van adviezen

Deze bovengenoemde visie van 'klassieke' professionaliteit kan in verband worden gebracht met het terzijde schuiven van adviezen van reclasseringsmedewerkers door rechters bij het bepalen van de strafsoort. Rechters worden in de literatuur aangeduid als "klassieke" professionals (Abbott, 1988; Freidson, 2001; Noordegraaf, 2007), ze worden omschreven als klassieke sterke beroepen (Wilensky, 1964). De kenmerken van 'Klassieke' professionaliteit; het toepassen van algemene wetenschappelijke kennis op specifieke gevallen, het zelf zorgen voor specialisatie en codificatie en de mate van controle over een domein komen overeen met begrippen als 'professional boundary maintenance', 'boundary work', 'interprofessionele competitie' en 'professionele eigendom'. Rechters bouwen en onderhouden een professioneel veld om vast te stellen wie er tot de professie behoren en wie niet. Rechters in de positie van 'klassieke' professionals hebben de neiging om evaluaties van andere professionele groepen zoals reclasseringsmedewerkers als minder objectief, minder realistisch en minder strikt dan hun eigen te beschouwen. 'Klassieke' professionals proberen aan de hand van controle het eigen professionele domein af te schermen. Zij proberen grenzen te stellen en het werk van reclasseringsmedewerkers buiten te sluiten. Door het gebruik van abstracte kennis proberen zij het werk van reclasseringsmedewerkers die zij zien als concurrenten te doen dalen tegenover de versie van zichzelf.

Nieuwe vormen van professionaliteit

Vanaf de jaren tachtig ziet men dat er door maatschappelijke veranderingen en de opkomst van New Public Management (NPM) er een andere visie op professionaliteit

ontstaat. De maatschappelijke veranderingen en de opkomst van NPM die gepaard gaan met 'nieuwe' vormen van professionaliteit zullen hieronder beschreven worden en in verband worden gebracht met de tegengestelde bevindingen over de invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters bij het bepalen van de strafsoort

Maatschappelijke veranderingen & NPM

De positie en het domein van professionals zijn allesbehalve een statistisch gegeven (WRR, 2004). Maatschappelijke veranderingen in de jaren 60 en 70 hebben geresulteerd in een andere opvatting over professionaliteit. Voornamelijk door de vergaande individualisering en de democratiseringsgolf in deze jaren werd de professionele deskundigheid steeds meer ter discussie gesteld en kwamen de professionele instituties sterk onder vuur te liggen (Tonkens, 2008a). Professionaliteit werd hierdoor steeds vaker bestempeld als een vorm van machtsmisbruik, betutteling en kleinering van burgers. In deze jaren hadden geleerden luid kritiek op de macht en de intenties van sociale professionals (Duyvendak, e.a., 2006). Sinds de jaren '60 zijn de verantwoordingseisen van professionals dan ook sterk aangescherpt. De gedachte hierbij was om meer inzicht te krijgen in de prestaties van professionals, zodat de macht van professionele instituties zou afnemen (WRR, 2004). Duyvendak e.a. (2006) wijzen op Bourdieu en andere analisten van het sociale beleid die erop wijzen dat de rol van de professionals is veranderd of verminderd als gevolg van de herstructurering van verzorgingsstaten in de vorm van marktwerking en verantwoording, de herdefiniëring van burgers naar consumenten, en een accentuering van cliënten participatie. Ook Van der Veen (2007) wijst op deze verandering van de verzorgingsstaat.

De verandering van de verzorgingsstaat gaat volgens van der Veen (2007) gepaard met ingrijpende veranderingen in het publieke domein die hij samenvat onder de noemer *New Public Management (NPM)*. Ook Bannink, e.a. (2006) geven in hun artikel aan dat we tegenwoordig in de publieke sector een toenemend belang van managers en cliënten in beleid en uitvoering zien. Het idee van NPM is volgens Bannink, e.a. (2006) dat dienstverlening efficiënter, meer doelgericht, meer cliëntgericht en meer transparant wordt wanneer professionals worden gestuurd door de vraag van de consument of de

prestatieprikkel van het management. De negatieve effecten van professionele uitvoering zoals ondoelmatigheid en intransparantie, zouden door NPM beperkt kunnen worden. Niet langer mag worden vertrouwd op het oordeel van de professional en professionele coördinatie alleen. In het boek van Osborne & Gaebler (1992) "*Reinventing Government*" wordt gewezen op de afrekening met de 'Weberiaanse' bureaucratische verzorgingsstaat, die onder andere door gebrek aan initiatief, flexibiliteit en inventiviteit, niet opgewassen zou zijn tegen de eisen waaraan een moderne overheid moet voldoen. NPM zou een betere snellere en goedkopere overheid moeten opleveren, waarbij gestreefd wordt naar een meer bedrijfsmatige overheid. Wanneer wordt gesproken over bedrijfsmatigheid, wordt dat gezien als meer publiek ondernemerschap, met meer resultaatgerichtheid en het overlaten aan de markt wat daar beter kan plaatsvinden (Osborne & Gaebler, 1992). Binnen het NPM zijn twee hoofdstromingen te onderscheiden: enerzijds 'new institutional economics', anderzijds 'new managerialism'. Binnen de eerste stroming worden publieke organisaties zoveel mogelijk omgevormd tot private bedrijven. De tweede stroming –het 'New Managerialism' – is meer gericht op het besturen van de organisaties. Dit staat in het teken van creativiteit, innovatie en een machtsverandering in de richting van de professional, maar wel vanuit de manager gezien. De bureaucratie wordt hierbij zo veel mogelijk beperkt en men probeert zich te focussen op de competenties van de professional.

Door NPM in de publieke dienstverlening worden relaties tussen professionals en cliënten omgezet in klantrelaties, met name door de oprichting van quasi-markten, het gebruik van klanttevredenheidsonderzoeken en evaluaties, kwaliteitsmaatregelen en betalingen op grond van behaalde resultaten (Evetts, 2009). Verschillende onderzoekers wijzen erop dat de veranderingen van de verzorgingsstaat en de invoering van NPM ten koste is gegaan van de 'klassieke' professionals. Noordegraaf (2007) veronderstelt bijvoorbeeld dat NPM een vermindering van de autonomie van klassieke professies vormt zoals artsen en rechters. De aandacht voor kosten en cliënten verzwakt de positie van de klassieke professies. Svensson (2006) geeft aan dat 'klassieke' professionals ten gronden dreigen te gaan doordat zij worden geconfronteerd met de logica van de markt wat ten koste gaat van het onafhankelijke gebied van de autonome professional. Ook van der Veen (2007) wijst erop dat de veranderingen in de publieke sector belangrijke gevolgen hebben voor de werkomstandigheden van professionals. Zowel de

beleidsmaker, de manager van de organisatie als de burger tracht invloed uit te oefenen op de professional. Deze invloed krijg vorm in regels, toezicht, protocollen, targets, et cetera. Het veranderde beleid en de bedrijfsmatige rolopvattingen van het management vormen een bedreiging voor de professionele autonomie en de kwaliteit van de dienstverlening (WRR, 2004).

Hybride Professionaliteit

Zoals hierboven al is aangetoond is door de maatschappelijke veranderingen en de opkomst van NPM de positie van 'klassieke' professionals' veranderd. In verschillende onderzoeken wordt daarbij vooral gewezen op het verzwakken al dan niet verdwijnen van 'klassieke' professionals (Noordegraaf, 2007; Svensson, 2006; van der Veen, 2004; WRR, 2004) Andere onderzoeken geven echter aan dat met de verandering van de verzorgingsstaat en de invoering van NPM de betekenis en de rol van professionaliteit inderdaad is veranderd maar dat dit gepaard is gegaan met de opkomst van 'nieuwe' vormen van professionaliteit (Ackroyd, 1996; Evetts, 2009; Freidson, 2001; Noordegraaf, 2007; Wilensky, 1964).

Het belang van organisatiedoelstellingen en andere professionals wordt bij deze herinterpretatie van professionals onderstreept (Noordegraaf, 2007). Deze herinterpretatie van professionaliteit wordt in de literatuur aangeduid als 'Hybride' professionaliteit. 'Hybride' professionaliteit staat voor een manier om gemeenschap en legitimiteit te creëren te midden van ambigue complexe werkomstandigheden (Evetts, 2009; Svensson, 2006). Professionals zijn hierbij in staat verbinding te leggen tussen kosten, meetbaarheid, efficiëntie en het werken op een inhoudelijk competente wijze. Er zijn drie kenmerkende onderdelen van 'hybride' professionaliteit (Noordegraaf, 2007). Allereerst is er de verbinding die een professional in zijn activiteiten legt tussen werk en georganiseerde actie. Hierbij blijft ruimte voor autonomie, en tegelijk zijn er standaarden om de praktijken te kunnen beheersen. Ten tweede heeft professionalisme te maken met mechanismen om het werk van legitimatie te voorzien. Evetts (2009, 2011) bespreekt de aantrekkingskracht van professionalisme op een beroepsgroep. Zij beschrijft dat professionalisme een discours is dat door veel beroepsgroepen wordt geclaimd ter legitimatie van hun praktijken. Ten derde wordt gewezen op de zoektocht

naar gemeenschappelijke en beroepsmatige identiteit. Professionalisme is een zoektocht naar onderlinge verhoudingen tussen bijvoorbeeld managers en werknemers. Het gaat enerzijds om de zoektocht naar een gedeelde gemeenschap, anderzijds gaat het om de zoektocht naar een manier van omgaan met vakinhoudelijke spanningen en afwegingen. Professionalisme zoekt naar een verbinding tussen individuele, professionele en organisatorische belangen en claims (Noordegraaf, 2007). Professionalisme in moderne, publieke domeinen gaat niet in de eerste plaats om inhoud en controle. Professionalisme in een manier om verbinding te leggen tussen werkvloer, organisatie en collectieve wensen. Ook Evetts (2009) brengt deze nieuwe vorm van professionaliteit onder de aandacht onder het mom van de NPM variant van professionaliteit. Evetts (2009) wijst hierbij op de individuele prestaties van professionals die gekoppeld zijn aan het succes of falen van de organisatie. Beroepswaarden worden gebruikt om een efficiënte organisatie te bevorderen.

Hybride professionaliteit & het opvolgen van adviezen

Deze bovengenoemde visie van 'hybride' professionaliteit kan in verband worden gebracht met het opvolgen van adviezen van reclasseringsmedewerkers door rechters bij het bepalen van de strafsoort. Al eerder hierboven is aangetoond dat door de maatschappelijke veranderingen en de opkomst van NPM de positie van 'klassieke professionals' is veranderd. Volgens verschillende auteurs is dit gepaard gegaan met de opkomst van 'nieuwe' vormen van professionaliteit, namelijk 'hybride' professionaliteit (Ackroyd, 1996; Evetts, 2009; Freidson, 2001; Noordegraaf, 2007; Wilensky, 1964). De kenmerken van 'hybride' professionaliteit; de verbinding die een professional legt tussen zijn werk en georganiseerde actie, professionalisme als legitimatie van het werk en de zoektocht naar gemeenschappelijke en beroepsmatige identiteit komt overeen met de theorieën over het opvolgen van adviezen van reclasseringsmedewerkers door rechters bij het bepalen van de strafsoort. Rechters moeten tegenwoordig onderling hun activiteiten afstemmen en samenwerken met het ondersteunende apparaat en de organisaties om zich heen zoals de reclassering. Rechters maken tegenwoordig dan ook steeds meer gebruik van adviesrapporten van de reclassering omdat rechters afhankelijk zijn van de specifieke informatie van de adviesrapporten bij de behandelbaarheid van verdachten en vertrouwen op hun oordeel (Castellano, 2009;

Boone, e.a., 2008). Daarnaast zijn reclasseringsmedewerkers ook fel tegen het opleggen van bijvoorbeeld gedragsinterventies die zij niet zelf hebben geadviseerd. 'Hybride' professionaliteit is een manier om verbinding te leggen tussen werkvloer, organisatie en collectieve wensen. Rechters die samenwerken met reclasseringsmedewerkers en de adviesrapporten serieus nemen bij het bepalen van de strafsoort zorgt voor deze verbinding tussen de werkvloer, organisatie en collectieve wensen en bepaalt daarbij in hoge mate de kwaliteit van de Nederlandse rechtspleging.

2.4 Onverenigbare tegenstelling of schijntegenstelling

Hierboven is duidelijk geworden dat er in de literatuur een tegenstelling bestaat over de invloed van adviesrapporten van de reclassering bij het bepalen van de strafsoort door rechters. Om deze tegenstelling te kunnen begrijpen is ingegaan op de rol en betekenis van professionaliteit. Rechters in de positie van 'klassieke' professionals zullen de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral terzijde schuiven omdat rechters niet beïnvloed wil worden, en het bepalen van de strafsoort als zijn eigen verantwoordelijkheid ziet. Door maatschappelijke veranderingen en de invoering van NPM is de positie van 'klassieke' professionals echter veranderd. Rechters nemen tegenwoordig geen eenmanspositie meer in maar moeten samenwerken met onder andere de reclassering. Rechters en reclasseringsmedewerkers worden tegenwoordig meer gezien als 'hybride' professionals waarbij het belang van organisatie doelstellingen en andere professionals wordt onderstreept. In de positie van 'hybride' professionals zullen de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral worden opgevolgd omdat rechters steeds meer afhankelijk zijn van de informatie waarover reclasseringsmedewerkers beschikken. De vraag is of beide opvattingen over de invloed van adviesrapporten van de reclassering vertegenwoordigd zijn in de rechtbank.

3. Methode(n) van onderzoek

In dit hoofdstuk komen de methoden van onderzoek aan bod. Ten eerste zal worden besproken hoe de verzameling van de data heeft plaatsgevonden, ten tweede zal er een beschrijving plaatsvinden van de onderzoekspopulatie en ten derde zal in worden gegaan op de manier waarop de data zijn geanalyseerd om tot een beantwoording te komen van de probleemstelling.

3.1 Methode van dataverzameling

In deze paragraaf wordt besproken welke dataverzamelingsmethoden zijn gebruikt binnen het onderzoek, te weten dossieranalyse en interviews. Voor beide methoden zal beschreven worden hoe deze is toegepast en uitgevoerd, de verantwoording voor de keuze hiervoor en hoe ze zich tot elkaar verhouden.

Dossieranalyse

Voor de beantwoording van de twee onderzoeksvragen; “Beïnvloeden de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers rechters bij het bepalen van de strafsoort, en zo ja, hoe dan?” en “Kan de invloed van de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers, of het ontbreken daarvan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters?” is het allereerst van belang de gekozen strafsoorten van de rechters te kunnen leggen naast de adviezen van reclasseringsmedewerkers om te zien of deze overeenkomen met elkaar of niet. Om dit te kunnen doen is gebruik gemaakt van een dossieranalyse. De dossiers die zijn onderzocht betroffen strafdossier. Dossiers van afgesloten strafzaken die werden aangebracht en afgehandeld bij de enkelvoudige strafkamer (politierechter).

De keuze voor strafzaken die werden aangebracht en afgehandeld bij de enkelvoudige strafkamer(politierechter) is tweeledig. Ten eerste krijgt de politierechter het meest te maken met zaken waarvoor in principe alle strafsoorten kunnen worden overwogen. Zo worden er daar bijvoorbeeld per definitie geen moorzaken afgehandeld waarvoor het opleggen van een leer-, taak- of werkstraf als zeer onwaarschijnlijk kan worden

beschouwd. Er is dus genoeg variatie te verwachten in de straftoemeting naar strafsoort. De zaken die door het OM (openbaar ministerie) bij de politierechter worden aangebracht zijn daarnaast overwegend qua ernst en bewijslast relatief eenvoudig te noemen en waarbij het OM niet van plan is een langere gevangenisstraf dan 12 maanden te eisen. Dat is daarnaast ook de maximumstraf die de politierechter mag opleggen. Binnen dit onderzoek zijn juist die cases waarbij zowel een leer-, taak-, werk-, en gevangenisstraf kan worden opgelegd het meest interessant omdat daarbij eerder een reclasseringsadvies voor een bepaalde strafsoort wordt aangeleverd dan bij bijvoorbeeld een meervoudige moordzaak. Ten tweede is gekozen voor de politierechter in dit onderzoek, omdat hij of zij alleen beslist over de te op te leggen straf in tegenstelling tot de meervoudige strafkamer waar drie rechters gezamenlijk tot deze beslissing dienen te komen. Doordat de wijze van besluitvorming anders is bij de meervoudige strafkamer dan bij de enkelvoudige strafkamer loop ik bij de keuze van de enkelvoudige kamer niet de kans te maken te krijgen met tegenstrijdige overwegingen van de drie rechters bij de keuze voor een bepaalde strafsoort bij de betreffende rechtszaak.

De strafdossiers die zijn onderzocht betroffen doorgaans de volgende informatie:

- AMV (aantekening mondeling vonnis), het vonnis dat de rechter heeft uitgesproken over de strafsoort die de verdachte opgelegd heeft gekregen.
- Persoonsgegevens van de verdachte, zoals naam, leeftijd, geboorteplaats/-land, etniciteit, (geschiedenis van alle) adresgegevens of dat de verdachte geen vaste woon- of verblijfplaats had.
- De dagvaarding met daarin de ten laste gelegde strafbare feiten waarvan de verdachte in kwestie verdacht wordt en wordt vervolgd.
- Het strafblad (wanneer verdachte dat heeft), met daarop eerdere dagvaardingen, veroordelingen en ook geseponeerde zaken
- Een reclasseringsrapport, met daarin een beschrijving en beoordeling van iemands persoonlijke omstandigheden en problematiek, beoordeling van het verloop van het hulpverleningstraject, contact via en met de reclassering en ook adviezen ten aanzien van een passende straf voor de verdachte in kwestie.

Voor het onderzoek is er voornamelijk gekeken naar het vonnis van de rechter en het reclasseringsrapport. In het vonnis wordt aangegeven om welke feiten het gaat, wanneer de feiten gepleegd zijn, en de straf die de rechter oplegt. Een reclasseringsrapport bevat doorgaans de volgende informatie:

- Delict en delict geschiedenis; van welk delict de persoon beschuldigd wordt, en voor welke strafbare feiten de persoon eerder veroordeeld is.
- risicofactoren, leefgebieden en historie; het middelengebruik, de financiële situatie en de leefsituatie. Er wordt referentienformatie weergegeven en de indruk van de rapporteur.
- plan van aanpak; bijzondere voorwaarden worden geïndiceerd.
- advies voor rechtszitting; welke strafsoort de reclassering het best vindt passen bij de persoon.
- medewerking betrokkene; of de betrokkene wil meewerken met de reclassering.

Voor het onderzoek is vooral gekeken naar het plan van aanpak en het advies. In het plan van aanpak worden bijzondere voorwaarden met (gedrag-)interventie(s) en/of behandeling(en) geïndiceerd op grond van recidiverisico, de criminogene factoren en de interventies in het verleden. Het advies bestaat doorgaans uit twee delen. In het eerste deel adviseert de reclassering voor een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf, een voorwaardelijke gevangenisstraf, een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of een werkstraf. In het tweede deel adviseert de reclassering bijzondere voorwaarden. Deze bijzondere voorwaarden kunnen zijn; meldingsgebod, behandelverplichting, deelname aan gedragsinterventies enzovoorts.

Aan de hand van de informatie verkregen uit de dossiers kon de dossieranalyse gebruikt worden als case selectie voor het onderzoek. De selectie van de cases binnen dit onderzoek is theoretisch gestuurd. Uitgaande van de bestudeerde literatuur verwachtte ik strafdossiers aan te treffen waarbij het vonnis van de rechter niet overeenkomt met het advies van de reclassering en strafdossiers waarbij het vonnis van de rechter wel overeenkomt met het advies van de reclassering. Door beide soorten strafdossiers te selecteren zou ik door middel van verder onderzoek er achter kunnen komen of adviezen van reclasseringsmedewerkers van invloed zijn op de uiteindelijke keuze voor

een strafsoort door rechters. Bij strafdossiers waarbij het vonnis niet overeenkomt met het reclasseringsadvies zou men verwachten dat reclasseringsadviezen geen invloed hebben op de uitspraak van rechters. Bij strafdossiers waarbij het vonnis wel overeenkomt met het reclasseringsadvies zou men verwachten dat reclasseringsadviezen wel invloed hebben op de uitspraak van rechters. Tijdens de dossieranalyse bleek echter dat het niet zo zwart/wit was als ik verwachtte. Zo waren er ook strafdossiers waarbij het vonnis van de rechter deels overeenkwam met het advies van de reclassering en waren er strafdossiers waarin geen reclasseringsrapporten aanwezig waren maar wel reclasseringscontact werd opgelegd door de rechter. Ik heb ervoor gekozen om deze strafdossiers ook mee te nemen in mijn onderzoek. Het deels overnemen van een advies en het opleggen van reclasseringscontact zonder advies van de reclassering zijn theoretisch net zo interessant. Strafdossiers waarbij het vonnis van de rechter deels overeenkomt met het advies van de reclassering zou erop kunnen wijzen dat rechters het advies van de reclassering wel serieus nemen, maar niet automatisch geheel overnemen. Strafdossiers waarbij geen reclasseringsrapport aanwezig is, maar de rechter wel reclasseringscontact oplegt zou erop kunnen wijzen dat rechters in sommige situaties ook niet de behoefte hebben aan adviezen en vertrouwen op hun eigen oordeel.

Uiteindelijk zijn voor het onderzoek in totaal 12 cases (strafdossiers) geselecteerd en onderzocht. In 4 van de onderzochte strafdossier komt de uiteindelijke keuze van de rechter voor een strafsoort niet overeen met het advies van de reclassering. In 2 van de onderzochte strafdossiers komt de uiteindelijke keuze van de rechter voor een strafsoort overeen met het advies van de reclassering. In 3 van de onderzochte strafdossiers komt de uiteindelijke keuze van de rechter voor een strafsoort deels overeen met het advies van de reclassering. En in 3 van de onderzochte strafdossiers legt de rechter een werkstraf op zonder dat er een reclasseringsrapport met een advies voor een werkstraf in het dossier aanwezig is.

Aangezien de strafdossiers vertrouwelijk en persoonlijke informatie bevatten, ben ik alvorens ik deze dossiers in mocht zien beëdigd tot buitengriffier bij de rechtbank Rotterdam. Daarnaast is er een VOG (verklaring omtrent gedrag) aangevraagd bij de gemeente en deze ingeleverd bij de afdeling P&O van de rechtbank. Hierna ben ik als

onderzoeker voorgesteld op de afdeling CO (Centrale Opslag), aangezien ik niet de bevoegdheid had om zelf dossiers op te zoeken in het systeem en op te vragen in het archief hebben medewerkers van deze afdeling mij daarbij geholpen. Gezien de vertrouwelijkheid van de informatie was het niet toegestaan de strafdossiers te kopiëren of ergens anders dan op de betreffende afdeling in te zien.

Er was veel medewerking van de medewerkers op de CO indien er vragen waren over strafdossiers of bij gebruik van bepaalde nog onbekende juridische taalgebruik in de dossiers. Er waren voldoende strafdossiers voor handen die konden worden ingezien voor het onderzoek. Uiteindelijk zijn er over de gehele periode 12 strafdossiers geselecteerd voor het onderzoek.

Interviews met rechters

Door middel van een dossieranalyse zijn 12 cases geselecteerd. Voor de beantwoording van de probleemstelling is de dossieranalyse echter niet genoeg en heb ik gekozen voor het interviewen van de 8 rechters die een uitspraak hebben gedaan in de geselecteerde cases (4 rechters hebben in meerdere geselecteerde cases een uitspraak gedaan). Ik heb gekozen voor semigestructureerde interviews. Dit is de meest aangewezen methode om tot een goede beantwoording te komen van de twee onderzoeksvragen van dit onderzoek. Een semigestructureerd interview is een gesprek aan de hand van een topic lijst (Thiel, 2010). Voorafgaand aan het interview zijn er een aantal relevante gespreksonderwerpen geformuleerd, die gebaseerd zijn op het theoretisch kader. De topic lijst zorgt ervoor dat dezelfde onderwerpen in elk gesprek behandeld worden. Zonder topiclijst kan dat niet gegarandeerd worden waardoor het achteraf moeilijk kan worden de verschillende interviews met elkaar te vergelijken en op een bruikbare wijze te analyseren. De topiclijst is als bijlage toegevoegd.

Elk interview is gestart met een korte introductie van de interviewer en het onderzoek binnen de rechtbank. Hierbij is nadrukkelijk kenbaar gemaakt dat voor dit onderzoek toestemming is verkregen van de president van de rechtbank en daarvoor een geheimhoudingsverklaring is ondertekend. Tevens is er verteld dat er geen namen van rechters worden genoemd in het onderzoek en alles strikt anoniem en vertrouwelijk

wordt behandeld. De interviews zijn allemaal opgenomen en vervolgens letterlijk uitgetypt. Door het gesprek letterlijk uit te typen is de kans dat uitspraken verkeerd werden onthouden daardoor sterk verkleind en daarmee is het de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot. De interviews duurde gemiddeld een uur.

Aangezien rechters, vooral bij de politierechterzittingen, vele zittingen per dag hebben is ervoor gekozen de geselecteerde dossiers te beschrijven aan de hand van een A4-tje. Hierdoor kon de rechter voorafgaand aan het interview ten aanzien van de concrete dossiers het geheugen opfrissen. De volgende punten zijn in de korte beschrijvingen van de dossiers beschreven:

- een korte bondige beschrijving van de strafbare feiten die ten laste waren gelegd aan de verdachten.
- een gedetailleerde beschrijving van het vonnis, de strafsoort en de strafmaat.
- een beschrijving van het advies van de reclasseringsmedewerker

Tijdens de interviews waren de volledige dossiers aanwezig. Rechters gaven tijdens het maken van de afspraak voor een interview aan dat zij het op prijs stelde dat het dossier tijdens het interview aanwezig was, zodat zij eventueel nog wat konden opzoeken in het dossier om mijn vragen zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden.

3.2 Onderzoekspopulatie

In deze paragraaf zal een overzicht worden gegeven van de onderzochte cases, en welke rechter hierbij het vonnis heeft uitgesproken. De cases zullen in het kort worden beschreven naar aard van het delict, het advies van de reclassering (of het ontbreken daarvan) en het vonnis van de rechter zoals die naar voren zijn gekomen op basis van de strafdossiers.

Cases met bijbehorende rechters

In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven van de onderzochte cases in dit onderzoek en de bijbehorende rechters in kwestie.

Tabel 3.1 cases en bijbehorende rechters

Case	Rechter
Case 2	Rechter A
Cases 3 en 5	Rechter B
Case 4	Rechter C
Case 7 en 10	Rechter D
Case 12	Rechter E
Cases 14 en 16	Rechter F
Cases 15 en 20	Rechter G
Case 19	Rechter H

De 12 cases die betrokken kunnen worden binnen dit onderzoek hebben betrekking op 8 respondenten, 8 rechters (4 rechters hebben bij meerdere onderzochte cases een uitspraak gedaan).

Aard van de onderzochte Cases.

Hieronder zullen de cases per categorie in het kort beschreven worden om een beeld te krijgen wat de reclasseringsmedewerkers zoal geadviseerd hebben bij welke misdaad en wat voor straf de rechter vervolgens opgelegd heeft.

- Beschrijving van de cases waarin het advies van de reclassering niet overeenkomt met het vonnis van de rechter.

In *case 4* wordt de betrokkene persoon diefstal in vereniging tenlastegelegd, waarbij de schuldige zich toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft door middel van braak en inklimming. Het gaat in dit dossier om een ontkennende verdachte die zich uiteindelijk beroept op zijn zwijgrecht. Hierdoor heeft de reclassering de mogelijkheden van reclasseringsbegeleiding niet kunnen onderzoeken. De reclassering adviseert een onderzoek door het Nederlands Instituut voor Forensische psychiatrie en psychologie (NIFP). De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 4 maanden. Hoewel de reclassering NIFP onderzoek adviseert legt de

rechter een gevangenisstraf op. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case niet overeen met elkaar.

In *case 7* wordt de betrokkene persoon stalken van zijn ex-vriendin tenlastegelegd.

In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig, hierin wordt echter advies gegeven voor een TOM zitting (Taakstraf Openbaar Ministerie). Op een TOM zitting is het niet de rechter die een straf oplegt maar de officier van justitie die een straf aanbiedt. De reclassering adviseert daarin een voorwaardelijk sepot (het niet overgaan tot een vervolging van het strafbare feit onder voorwaarden dat de verdachte voor een bepaalde termijn geen strafbare feiten zal plegen.) met de bijzondere voorwaarden; meldingsgebod en deelname aan een gedragsinterventie. De zaak komt echter voor de rechter. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een werkstraf voor de duur van 80 uren met als bijzondere voorwaarde een schadevergoedingsmaatregel. Het advies van de reclassering en het vonnis van de rechter komen in deze case niet overeen.

In *case 10* wordt de betrokkene persoon diefstal tenlastegelegd. De betrokkene persoon is al sinds 1977 bekend bij justitie voor het plegen van verschillende soorten misdrijven en heeft dan ook een erg dik uittreksel justitiële documentatie ('strafblad'). De betrokkene persoon staat op de PGA-lijst (Persoon Gebonden Aanpak justitiabelen; veelpleger-lijst), is in behandeling bij Bouman GGZ en verblijft in het sociaal pension van het Centrum van Dienstverlening 'de nok'. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig, de reclassering geeft daarin aan dat eerdere reclasseringscontacten met de betrokkene persoon voortijdig negatief beëindigd zijn. Zij adviseren daarom om geen reclasseringsbegeleiding op te leggen. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een werkstraf voor de duur van 40 uren. Hoewel de reclassering had geadviseerd om geen reclasseringsbegeleiding op te leggen, heeft de rechter toch voor een werkstraf gekozen en staat de veroordeelde dus wel onder reclasseringstoezicht. Het advies van de reclassering en het vonnis van de rechter komen in deze case niet overeen.

In *case 16* wordt de betrokkene persoon 3 feiten tenlastegelegd. Feit 1 is mishandeling van een buitengewoon opsporingsambtenaar. Feit 2 is het vervalsen van een recept en

feit 3 is het inleveren van het valse recept bij een apotheek om aan medicijnen te komen. De betrokkene persoon is verslaafd geweest aan heroïne en krijgt ter vervanging methadon op recept van de polikliniek langdurige zorg. Ook is de betrokkene persoon binnen Bouman GGZ gediagnosticeerd met schizofrenie van het paranoïde type. De rechter heeft de zaak aangehouden om een rapport door de reclassering te laten uitbrengen. In dit rapport adviseert de reclassering een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere voorwaarden meldingsgebod en behandelverplichting. De rechter heeft de betrokkene persoon vrijgesproken voor de mishandeling. Voor het vervalsen van het recept en het inleveren van het recept bij de apotheek heeft de rechter een schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel gevonnist. Het advies van de reclassering en het vonnis van de rechter komen in deze case niet overeen.

- Beschrijving van de cases waarin het advies van de reclassering correspondeert met het vonnis van de rechter.

In *Case 2* wordt de betrokkene persoon opzetheling tenlastegelegd. Van opzetheling is sprake wanneer degene die iets koopt wist dat het een door misdrijf verkregen goed betrof. De betrokkene persoon is in bezit geweest van een krat bier, waarvan hij/zij wist of redelijkerwijs had kunnen weten dat de krat bier gestolen was. De betrokkene persoon heeft een erg lange voorgeschiedenis van het plegen van verschillende soorten misdrijven en staat vermeld op de PGA-lijst. Ten tijden van het proces verbaal loopt de betrokkene persoon bij de reclasseringsinstelling Bouman GGZ. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig. De reclassering adviseert daarin een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de twee bijzondere voorwaarden meldingsgebod en urine controles. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 10 dagen waarvan 7 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren met daarbij de volgende bijzondere voorwaarden; meldingsgebod en urinecontroles. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case overeen met elkaar.

In *case 5* wordt de betrokkene persoon 3 feiten ten laste gelegd. Feit 1 en 2 zijn diefstal door middel van braak en feit 3 een poging tot diefstal door middel van braak. De

betrokkene persoon heeft een erg lange voorgeschiedenis van het plegen van verschillende soorten misdrijven. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig. De reclassering adviseert daarin een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere voorwaarden meldingsgebod en behandelverplichting. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 4 maanden waarvan 2 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren met daarbij de volgende bijzondere voorwaarden; meldingsgebod en behandelverplichting. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case overeen met elkaar.

- Beschrijving van de cases waarin het advies van de reclassering deels overeenkomt met het vonnis van de rechter.

In *case 3* wordt de betrokkene persoon 4 feiten tenlastegelegd. Feit 1 is mishandeling met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg, feit 2 en 3 zijn mishandeling en feit 4 is vernieling. De betrokkene persoon staat genoteerd op de PGA lijst en staat al onder toezicht van de reclassering. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig. De reclassering adviseert daarin een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere voorwaarden meldingsgebod, behandelverplichting en een drugs- of alcohol verbod. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 1 maand, een gevangenisstraf voor de duur van 6 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren en de bijzondere voorwaarden; meldingsgebod en behandelverplichting. De (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf die is geadviseerd door de reclassering komt overeen met de uitspraak van de rechter. Echter de reclassering adviseerde 3 bijzondere voorwaarden en de rechter heeft er maar 2 opgelegd. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case deels overeen met elkaar.

In *Case 19* wordt de betrokkene persoon 3 feiten tenlastegelegd. Feit 1 en 2 zijn diefstal, feit 3 is mishandeling. De betrokkene persoon is gediagnosticeerd met schizofrenie en krijgt een ambulante behandeling van Bravo Europort. De betrokkene staat genoteerd op de PGA lijst. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig. De reclassering adviseert daarin een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere

voorwaarden meldingsgebod en behandelverplichting. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren en een schadevergoedingsmaatregel. De voorwaardelijke gevangenisstraf die de reclassering adviseerde komt overeen maar de bijzondere voorwaarden niet. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case deels met elkaar overeen.

In *case 20* wordt de betrokkene persoon 2 feiten tenlastegelegd. Feit 1 is diefstal in vereniging waarbij de schuldige zich de toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft door middel van braak. Feit 2 is het medeplegen van het vernielen van spullen. De betrokkene persoon staat op de PGA lijst en heeft zich beroept op zijn zwijgrecht. In het dossier is een reclasseringsrapport aanwezig. De reclassering adviseert daarin een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere voorwaarden meldingsgebod en behandelverplichting. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 120 dagen waarvan 39 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren en een schadevergoedingsmaatregel. De (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf die de reclassering adviseerde komt overeen maar de bijzondere voorwaarden niet. Het reclasseringsadvies en het vonnis van de rechter komen in deze case deels overeen met elkaar.

- Beschrijving van de cases waarin de rechter een werkstraf oplegde terwijl er geen reclasseringsadvies gegeven is.

In *case 12* wordt de betrokkene persoon tenlastegelegd zijn/haar reisdocument ter beschikking te hebben gesteld aan een derde, en valsheid van geschriften. De betrokkene persoon is niet eerder veroordeeld voor het plegen van een misdrijf. In het dossier is geen reclasseringsrapport aanwezig. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een werkstraf voor de duur van 120 uren.

In *case 14* wordt de betrokkene persoon tenlastegelegd dat hij/zij medeplichtig is aan het opzettelijk en wederrechtelijk iemand van de vrijheid beroven en beroofd houden. De betrokkene persoon is eerder veroordeeld voor hetzelfde feit, hij/zij kreeg hiervoor een gevangenisstraf voor de duur van 6 maanden opgelegd. De zaak is echter voor het

hof gekomen. Het hof heeft het vonnis vernietigd. Zij verklaarde de dagvaarding in de eerste aanleg nietig en wees de zaak terug naar de rechtbank Rotterdam. In het dossier is een aanvraag voor een reclasseringsrapport aanwezig, deze is door de reclassering echter retour gezonden. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van 15 dagen en een werkstraf voor de duur van 100 uren.

In *case 15* wordt de betrokkene 4 feiten tenlastegelegd. De eerste twee feiten zijn het opzettelijk handelen in en het aanwezig hebben van verboden middelen die vallen onder de Opiumwet. Het derde feit is diefstal door middel van verbreking en het vierde feit is mishandeling. In het dossier is geen reclasseringsrapport aanwezig. De rechter heeft de betrokkene persoon veroordeeld tot een werkstraf voor de duur van 80 uren.

3.3 Methoden van data-analyse

In deze paragraaf zal beschreven worden welke methoden zijn gebruikt om de data te analyseren om te komen tot een beantwoording van de onderzoeksvragen.

Coderen

Na de transcriptie van de interviews ben ik begonnen met het coderen van de kwalitatieve data om deze zo goed mogelijk te kunnen analyseren. De analyse vond plaats in verschillende fasen. Allereerst ben ik begonnen met 'open coderen'. Dit houdt in dat er met een open blik gekeken wordt naar de onderzoeksgegevens met de onderzoeksvragen in het achterhoofd. Er wordt gezocht naar terugkerende kenmerken of categorieën in de tekst en hier wordt in de kantlijn een code of label aan gegeven. Dit werd gedaan in ronden van drie interviews, zodat de lijst van codes kon worden bijgesteld in het licht van eventueel nieuwe informatie. Door de onderzoeksgegevens te organiseren en er structuur in aan te brengen kunnen de onderzoeksgegevens beter geïnterpreteerd worden (Baarda, e.a., 2005).

De tweede stap van het analyseren van de onderzoeksgegevens was het 'axiaal coderen'. Bij deze vorm van coderen heb ik specifiek gezocht naar structuren tussen de verschillende codes. Tijdens deze stap wordt duidelijk dat verschillende codes eigenlijk

synoniemen zijn en dus samengevoegd kunnen worden. Door codes in te delen op verschillende abstractieniveaus kan een structuur duidelijk worden die verhelderend kan werken bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag (Baarda, e.a., 2005).

De laatste stap van het analyseren van de onderzoeksgegevens was het ‘selectief coderen’. Het doel van selectief coderen is verdere structuur aanbrengen in de veelheid van afzonderlijke hoofdcodes en subcodes. In deze fase ontstaat de vorming van veronderstellingen en theorieën die zich gedurende het onderzoek hebben opgehoopt. Door deze fase krijgt men zicht op de gegevens die zijn verzameld, en op het ‘verhaal’ dat erover valt te vertellen in het licht van de onderzoeksvragen (Boeije, 2005).

Aan de hand van het ‘open coderen’, ‘axiaal coderen’ en het ‘selectief coderen’ ontstond een codeerschema met 3 hoofdthema’s en bijbehorende subthema’s. De uitspraken van de interviews zijn aan de hand van de 3 verschillende hoofdthema’s en subthema’s met bijbehorende labels gecodeerd.

Codeerschema

Ten aanzien van de eerste onderzoeksvraag; “Beïnvloeden de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers rechters bij het bepalen van de strafsoort, en zo ja, hoe dan?” is het kwalitatieve datamateriaal gereduceerd en geordend. Hieruit kwamen de twee hoofdthema’s: de houding van rechters (ten opzichte van reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen) en het omgaan (met reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen). Bij het eerste hoofdthema is gelet op positieve en negatieve uitspraken over reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen in het algemeen. Bij het tweede hoofdthema is gelet op de redenen waarom de rechters in de geselecteerde cases wel, niet of deels het advies van de reclassering hebben overgenomen of een werkstraf hebben opgelegd zonder reclasseringsrapport.

Hoofdthema	Subthema’s	Labels
1 Houding	Positieve houding	Veel informatie
		Goede kwaliteit
		Reclasseringsrapport als

		kapstok/leidraad
		Reclassering deskundigheid
		Uitgebreider contact met betrokkene
		Reclassering als belangrijk vangnet
	Kritiek	Veel herhaling, kunnen korter
		Rapporten niet compleet
		Naïef/meningen
	Niet overnemen van een advies	Strafmodaliteit niet
		Genoeg kansen gehad
		Zwijger, ontkenner, niet meewerkend
		Moment opname
	Zonder reclasseringsrapport	Zaak aanhouden: als meer informatie nodig is, als betrokkene persoon problemen heeft
		Zaak aanhouden: als zwaardere straffen dreigen
		Zaak aanhouden: als twijfel over uitvoerbaarheid
		Zaak aanhouden: als betrokkene een First offender/veelpleger is
		Zaak niet aanhouden: schiet niet op, wordt zaak niet afgedaan, kost geld
		Zaak niet aanhouden: overweging maken info genoeg uit andere dingen halen
		Zaak niet aanhouden: niet nodig bij werkstraffen

		Zaak niet aanhouden: niet in elke zaak nodig
--	--	--

Hoofdthema	Subthema's	Labels
2. Omgaan	Terzijde schuiven	Vanwege de zitting
		Tijdsverloop/ rapport verouderd
		Ontkennend, niet meewerkend, zwijgend, ongemotiveerd
		Eis van de officier
		Niet nodig/ aard van het feit
		Ontoerekeningsvatbaar
		Huidige situatie betrokkene/ al in behandeling
	Opvolgen	Goed advies/ goed idee
		Standaard
	Deels terzijde schuiven/opvolgen	Tevreden met advies
		Zitting
		Eis officier
		Huidige situatie betrokkene
		Advies logisch
	Geen advies aanwezig	Alsnog aanvragen duurt te lang
		Genoeg informatie uit dossier
		Genoeg informatie op zitting
Man onvindbaar		

Ten aanzien van de tweede onderzoeksvraag; "Kan de invloed van de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers, of het ontbreken daarvan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters?" is tevens het datamateriaal gereduceerd en geordend. Hieruit kwam het derde hoofdthema: Professionaliteit. Om te achterhalen welke professionele houding rechters er op na houden op de rechtbank van Rotterdam is er bij het derde hoofdthema een onderscheid

gemaakt tussen 'klassieke' professionaliteit en 'hybride' professionaliteit. Bij 'klassieke' professionaliteit is er vooral gelet op uitspraken omtrent hun eigen positie en de positie van reclasseringsmedewerkers en het belang van reclasseringsadviezen. Bij 'hybride' professionaliteit is er vooral gelet op uitspraken gericht op de houding van rechters ten opzichte van NPM, de afhankelijkheid van informatie van de reclassering en de professionaliteit van de reclassering (hoe rechters deze ervaren).

Hoofdthema	Subthema's	Labels
3. Professionaliteit	Klassieke professionaliteit	Onafhankelijke positie
		Advies is een advies
		Taak van de rechter
	Hybride professionaliteit	Houding tot NPM
		Afhankelijk van informatie
		Reclassering betrouwbare professionals

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het empirische onderzoek worden beschreven. In hoofdstuk 2 is in het theoretische kader weergegeven dat er in de literatuur een tegenstelling bestaat over de invloed van adviesrapporten van de reclassering bij het bepalen van de strafsoort door rechters. Enerzijds zijn er onderzoeken die een geringe invloed toeschrijven aan adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers op de keuze van rechters tussen strafsoorten. Anderzijds zijn er ook onderzoeken die een aanzienlijke invloed toeschrijven aan adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers op de keuze van rechters tussen strafsoorten. Om deze tegenstelling te kunnen begrijpen is vervolgens ingegaan op de rol en betekenis van professionaliteit. Verwacht wordt dat rechters in de positie van 'klassieke' professionals de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral terzijde zullen schuiven en dat rechters in de positie van 'hybride' professionals de adviezen van reclasseringsmedewerkers vooral zullen opvolgen. Vanuit dit theoretisch kader en het empirische onderzoek kunnen de onderzoeksvragen worden beantwoord.

4.1 De invloed van reclasseringsadviezen

Om de eerste onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden; "Beïnvloeden de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers rechters bij het bepalen van de strafsoort, en zo ja, hoe dan?" is in deze paragraaf het eerste gedeelte van de interviews geanalyseerd. In dit gedeelte van de interviews werden aan rechters algemene vragen gesteld over hoe rechters komen tot het bepalen van een strafsoort en welke rol het advies van de reclassering daarbij speelt. Deze vragen zijn gesteld om te achterhalen wat de houding van rechters is ten opzichte van de adviezen van reclasseringsmedewerkers. Daarnaast is in het eerste gedeelte van de interviews ook aandacht besteed aan de geselecteerde cases. Gevraagd werd uit te leggen waarom het vonnis niet, wel of deels overeen kwam met het advies. Drie van de geselecteerde cases bevatte geen reclasseringsrapport. Aan de rechters die in deze cases het vonnis hebben uitgesproken is gevraagd hoe zij zonder een reclasseringsadvies tot het vonnis zijn gekomen en waarom zij geen reclasseringsrapportage hebben aangevraagd. Deze vragen zijn gesteld om te achterhalen hoe rechters in de geselecteerde cases om zijn gegaan met de

adviezen van reclasseringsmedewerkers en of dit overeenkomt met de algemene houding van de rechters. In deze paragraaf wil ik laten zien dat de rechters van de onderzochte cases reclasseringsadviezen wel serieus nemen, maar niet automatisch overnemen.

Het komen tot een vonnis

Hoe bepalen rechters welke strafsoort zij gaan opleggen en welke rol spelen reclasseringsadviezen daarbij? De geïnterviewde rechters gaven allen aan dat elke zaak die zij behandelen en dat elk persoon die voor de rechter staat anders is. Om te komen tot een passende straf bij iedere afzonderlijke zaak en voor elke individuele persoon spelen bij de rechters verschillende factoren een rol. Het reclasseringsrapport met daarin het reclasseringsadvies is slechts een van deze factoren. De geïnterviewde rechters geven aan dat naast het reclasseringsrapport de factoren; informatie uit het strafdossier, de zitting, de onderbouwing van de advocaat, de eis van de officier van justitie, de houding van de betrokkene en de richtlijnen voor de strafmaat allemaal een rol spelen bij het bepalen van de strafsoort. Als rechter weeg je deze factoren elke keer weer tegen elkaar af om uiteindelijk de strafsoort te bepalen.

“Je neemt je beslissing op tal van factoren wat de straf betreft. Dat is het strafblad, de houding van de verdachte op de zitting, wat de advocaat onderbouwt, de richtlijnen voor straffen..” (Rechter A)

Hieronder zal gekeken worden hoe belangrijk het reclasseringsrapport daarbij is en of de reclasseringsadviezen invloed hebben op de keuze van rechters bij het bepalen van een strafsoort.

Algemene houding van rechters ten opzichte van reclasseringsadviezen

Alle acht de geïnterviewde rechters hebben een positieve houding tegenover reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen. Meerdere rechters geven aan dat de kwaliteit van de reclasseringsrapporten verbeterd is en dat ze nu meer gestructureerd zijn. De meeste rechters vinden dan ook dat de reclasseringsrapporten van een goede

kwaliteit zijn. Alle acht rechters geven aan blij te zijn met de informatie die de reclasseringsrapporten bevatten. Zo geven de reclasseringsrapporten informatie over de persoonlijke omstandigheden, hebben reclasseringsmedewerkers de tijd gehad om in alle rust met de betrokkene persoon in gesprek te gaan en horen zij vaak referenten zoals familie, docenten, werkgevers en behandelaars. De meeste rechters geven aan de informatie uit de reclasseringsrapporten als kapstok/leidraad te gebruiken voor een zitting. Rechters zijn blij met de deskundigheid van reclasseringsmedewerkers en geven aan het advies van de reclassering in veel gevallen op te volgen.

“Reclasseringsrapporten geven veel informatie over de persoonlijke omstandigheden. Het is voor mij een nadere invulling van wat zijn de persoonlijke omstandigheden.. wat zijn de problemen “. (Rechter A)

“Reclasseringsrapportages geven een goed beeld over de achtergrond van de betrokkene. [...] De adviezen zijn goed onderbouwd is mijn indruk”. (Rechter C)

“Je krijgt objectievere informatie van de reclassering omdat ze vaak referenten noemen”. (Rechter G)

Naast dat de rechters erg positief zijn over de reclasseringsrapporten en de reclasseringsadviezen en zij aangeven het advies van de reclassering in veel gevallen op te volgen, hebben de meeste rechters wel wat kritiekpunten en noemen de rechters meerdere situaties waarin zij niet mee zullen gaan met het advies. Eén van de genoemde kritiekpunten door meerdere rechters is dat de reclasseringsrapporten veel herhalingen bevatten. Rechters hebben vaak maar weinig tijd om het reclasseringsrapport door te nemen voor een zitting en geven dan ook aan dat de reclasseringsrapporten een stuk korter zouden kunnen.

“Er staat veel dubbel in de reclasseringsrapporten. Het reclasseringsrapport zou 90% korter kunnen en uhm kort maar krachtig naar een advies toe. Als ze zich zouden beperken tot persoonlijke omstandigheden van de verdachten en wat goed zou zijn voor hem.. en als

ze zich daar nou toe zouden beperken, dat zou heel veel minder geld kosten en net zoveel resultaat geven". (Rechter B)

Een ander kritiekpunt dat vaker genoemd wordt is dat de reclasseringsmedewerkers die de rapporten schrijven soms naïef overkomen. Dit is bijvoorbeeld het geval als de rechter vindt dat de verdachte al genoeg kansen heeft gehad, en de reclassering de verdachte nog een kans wil geven door een voorwaardelijke gevangenisstraf te adviseren. Meerdere rechters geven dan ook aan het advies over de strafmodaliteit (voorwaardelijk/onvoorwaardelijk) niet automatisch over te nemen omdat dat iets is wat zij liever zelf bepalen. De rechters geven ook aan niet mee te gaan met een reclasseringsadvies wanneer de verdachte zwijgt of ontkent. De verdachten werken dan niet mee aan het onderzoek, geven niks aan op de zitting en zullen dus hoogst waarschijnlijk ook niet meewerken met de reclassering. Dit geldt hetzelfde voor verdachten die niet gemotiveerd overkomen of aangeven niet te willen mee werken met de reclassering. Daarnaast geven de rechters aan dat een reclasseringsrapport een moment opname is. Het komt vaak voor dat er een langere tijd zit tussen het moment waarop het reclasseringsrapport is geschreven en het moment waarop de zaak op zitting komt. Op zo een moment kan het reclasseringsrapport verouderd zijn en zullen de rechters vooral kijken naar de huidige situatie van de betrokkene persoon en dus niet altijd meegaan met het reclasseringsadvies.

Wanneer er geen reclasseringsrapport aanwezig is zijn de rechters over het algemeen niet al te enthousiast om een zaak aan te houden om alsnog een reclasseringsrapport aan te vragen. Behalve dat het niet bij iedere zaak nodig is wordt op die manier de zaak niet afgedaan. Het aanhouden van een zaak schiet niet op voor de verdachte en niet op voor de rechtbank want het kost tijd en geld. De rechters vinden dat er een goede overweging moet worden gemaakt. Kunnen andere factoren zoals het dossier en de zitting genoeg informatie leveren om tot een passende straf te komen of is daar echt een reclasseringsrapport voor nodig? In sommige gevallen vinden de rechters wel echt dat een reclasseringsrapport nodig is bijvoorbeeld wanneer het een bijzondere zaak is en er hogere straffen dreigen of wanneer men vermoedt dat de betrokkene persoon problemen heeft (zoals verslaving, geen woning, geen werk) en men daar meer informatie over wil. Rechter G geeft aan dit bijvoorbeeld vooral te doen wanneer hij te

maken heeft met een first offender (iemand die voor het eerst voor de rechter komt), waar hij nog helemaal niets van afweet en dus de behoefte heeft aan informatie. Of juist wanneer hij te maken heeft met een veelpleger (iemand die routinematig voor de rechter verschijnt) om te kijken wat nu de stand van zaken is en hoe zijn omgeving tegen hem aan kijkt. Daarnaast geven rechters aan niet graag reclasseringstoezicht in de vorm van bijzondere voorwaarden op te leggen zonder reclasseringsadvies. Zij vinden het belangrijk dat voor dit toezicht de reclassering zelf gesproken heeft met de verdachte.

Concluderend kan gesteld worden dat de algemene houding van rechters ten opzichte van reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen positief is. De rechters geven aan tevreden te zijn met de informatie die zij halen uit de reclasseringsrapporten en geven aan vaak mee te gaan met het advies. Toch hebben zij daarnaast wat kritiek op de reclasseringsrapporten en adviezen en noemen zij situaties waarin zij het advies niet zullen volgen. Rechters nemen de adviezen serieus, maar nemen het advies niet automatisch over.

Omgang met reclasseringsadviezen

Nu we weten dat de houding van rechters ten opzichte van adviezen van de reclassering positief is en dat zij aangeven vaak mee te gaan met het advies van de reclassering, maar ook bepaalde situaties noemen waarin zij niet mee gaan met het advies van de reclassering is het interessant om te kijken hoe de geïnterviewde rechters in concrete gevallen omgaan met de adviezen van de reclassering en of dit overeenkomt met de houding die zij hebben.

Adviezen terzijde schuiven

Als men kijkt naar de cases 4, 7, 10 en 16 waarbij de adviezen van de reclassering niet overeenkomen met het vonnis van de rechter is de reden hiervoor vooral vanwege de zitting. De rechters geven aan door de communicatie op de zitting informatie te krijgen over de huidige situatie van de betrokkene persoon, of hij/zij gemotiveerd is en wil meewerken met de reclassering. Aan de hand van deze informatie in combinatie met

andere factoren zoals de eis van de officier van justitie zijn de rechters in deze cases niet meegegaan met het advies van de reclassering.

Rechter C gaf bijvoorbeeld aan niet te zijn meegegaan met het advies van de reclassering om de betrokkene persoon te laten onderzoeken door het NIFP omdat de betrokkene persoon op de zitting niet gemotiveerd leek om hieraan mee te werken. Daarbij vond de rechter het niet nodig gezien de aard van het feit (diefstal) en had de officier van justitie dit onderzoek niet gevorderd.

“De officier van justitie heeft dat niet gevorderd ter terechtzitting. Hij heeft niet gevraagd aan mij.. rechter houdt u de zaak aan? We willen dat deze mevrouw/meneer door een psycholoog/psychiater nader wordt bekeken. Dat heeft de officier niet gevraagd, kan ik ook zelf doen, maar de officier heeft dat niet gevraagd”. (Rechter C, Case 4)

Rechter D gaf bij case 7 aan niet te zijn meegegaan met het advies van de reclassering om een meldingsgebod en deelname aan de gedragsinterventie; training huiselijk geweld op te leggen omdat de betrokkene persoon niet aanwezig was op de zitting. Hij heeft dus niet kunnen communiceren met deze persoon over hoe het nu met hem gaat en of hij bereid is mee te werken met de reclassering. De rechter heeft daarom de vordering van de officier toegewezen.

“Om de doodeenvoudige reden dat ik dat niet heb kunnen communiceren met die man, ik heb niets van die man vernomen. En ja toen is de vordering van de officier toegewezen”. (Rechter D, Case 7)

Rechter D gaf bij case 10 aan, dat ook al adviseerde de reclassering geen verplicht reclasseringscontact op te leggen aan de betrokkene persoon wegens gebrek aan motivatie en het eerder voortijdig beëindigen van reclasseringstoezicht hij toch een werkstraf heeft opgelegd door het gesprek wat zich tijdens de zitting had ontwikkeld met de betrokkene persoon. In de ogen van de rechter had het bij de betrokkene persoon die een grote voorgeschiedenis heeft van het plegen van misdaden en al aardig op leeftijd is geen zin om hem op te sluiten en verdiende hij nog een aller laatste kans.

De rechter heeft de betrokkene persoon tijdens de zitting ervan overtuigd om die laatste kans, het uitvoeren van een werkstraf aan te grijpen.

“Dat is denk ik een kwestie van communicatie op de zitting.. en dat je dan inderdaad tegen zo iemand kunt zeggen en ook heel nadrukkelijk duidelijk kunt maken van; ‘mevrouw/meneer u krijgt nu echt de laatste kans, maak er wat van’ ”. (Rechter D, Case 10)

Rechter F gaf aan het advies van de reclassering om een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met de twee bijzondere voorwaarden; meldingsgebod en behandelverplichting niet op te volgen omdat zij vond dat ten tijde van het plegen van het delict de betrokkene persoon ontoerekeningsvatbaar was. Daarnaast heeft zij op de zitting de stiefvader van de betrokkene gehoord. Deze man gaf aan dat het met de betrokkene persoon nu goed ging en dat de betrokkene persoon al onder behandeling staat.

“Wat hier belangrijk was vond ik, was hoe het nu met die man/vrouw ging. Die stiefvader was ook op de zitting en die is toen ook uitgebreid gehoord. Het ging gewoon een stuk beter met hem/haar omdat die stiefvader daar zo goed mee om ging..” (Rechter F, case 16)

Adviezen opvolgen

In de cases 2 en 5 komen de adviezen van de reclassering overeen met het vonnis van de rechter. Bij beide cases wordt door de reclassering een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf geadviseerd met twee bijzondere voorwaarden. In case 2 gaat het om meldingsgebod en urinecontroles en in case 5 gaat het om meldingsgebod en behandelverplichting. Bij beide cases ging het om diefstal en is de betrokkene persoon verslaafd aan of alcohol of drugs. Beide rechters geven aan het advies te hebben overgenomen omdat ze het een goed advies vonden.

Rechter A geeft aan dat meneer problemen heeft met drugs. Uiteindelijk is de betrokkene het zelf ook eens met het reclasseringsadvies en daarom leek het de rechter een goed idee om het advies over te nemen.

“Het advies heb ik vrijwel integraal overgenomen. Dat klopt ja. In dit geval, meneer/mevrouw had gewoon problemen, een strafblad, problemen met drugs. En nou ja uiteindelijk zei hij/zij zelf ook van ‘nou ja misschien moet ik dat toch maar doen zoals men dat hier adviseert.’ Nou ja dat leek mij wel een goed idee”. (Rechter A, Case 2)

Rechter B geeft aan dat naast dat het een goed advies is, het in deze case om een standaard verhaal gaat. De betrokkene pikt en hij pikt voor zijn verslaving. Zijn verslaving is het probleem waardoor hij een strafbaar feit pleegt. Hierbij is een meldingsgebod en een behandelverplichting eigenlijk standaard. De betrokkene wordt dan behandeld voor zijn verslaving en moet zich blijven melden zolang de reclassering dat nodig acht om hem en zijn verslaving in de gaten te houden. De rechter geeft aan een meldingsgebod en behandelverplichting alleen te willen opleggen als er een rapport ligt. Als zo een rapport er dan ook ligt legt hij het eigenlijk standaard op.

Adviezen deels opvolgen, deels terzijde schuiven

Behalve de cases waarin het advies ter zijde was geschoven of was opgevolgd waren er ook cases waarin het advies van de reclassering deels overeen kwam met het vonnis van de rechter. Cases 3, 19 en 20 binnen dit onderzoek betroffen strafzaken waarbij het advies van de reclassering deels overeen kwam met het vonnis van de rechter. In alle drie deze cases adviseerde de reclassering een (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf met bijzondere voorwaarden. In alle drie de cases gingen de rechters mee met het advies van de (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraf, maar gingen de rechters niet mee met de bijzondere voorwaarden. De rechters gaven aan tevreden te zijn met de adviezen en te snappen waarom de reclassering het adviseerde, ondanks dat waren er verschillende redenen waarom zij uiteindelijk niet het gehele advies overnamen.

In cases waar de adviezen maar deels overeenkwamen met het vonnis van de rechters gaven de rechters aan tevreden te zijn met het advies, ondanks dat ze het advies niet opvolgend vonden ze het een logisch advies. Net als de rechters waarbij het vonnis afweek van het advies hechten deze rechters veel waarde aan de communicatie met de betrokkene op de zitting.

Zo volgde rechter G bijvoorbeeld maar deels het advies op omdat de betrokkene zweeg. Hij gaf daarbij aan dat wanneer de betrokkene zwijgt hij zich waarschijnlijk ook niet zal laten begeleiden door de reclassering. Op zo een moment denkt de rechter bij zichzelf:

“Als je zwijgt en niks wilt zeggen ga ik ook niks in je investeren met de reclassering want der lopen laten we maar zeggen duizend andere mensen rond die reclasseringsbegeleiding nodig hebben en het wel willen.. en dan ga ik die paar kostbare financiën die wij daarvoor beschikbaar hebben in de samenleving niet aan jou besteden dus dat is het gewoon afrekenen”.

(Rechter G, Case 20)

Rechter H gaf aan niet met de bijzondere voorwaarden te zijn meegegaan door wat er op de zitting besproken was. Op de zitting was de vader van de betrokkene persoon aanwezig en hij heeft ook het een en ander verteld. Duidelijk was dat de betrokkene behandeld moest worden, maar uit de zitting bleek dat hij al zoveel vangnetten om hem heen had dus heeft reclasseringscontact weinig meerwaarde. Ik snap wel dat de reclassering het adviseert, zij zien dat als een stok achter de deur.

Rechter B nam wel twee van drie bijzondere voorwaarden over omdat de reclassering dat adviseerde. Door op de zitting in gesprek te gaan met de betrokkene en contact te maken met de mensen kijkt de rechter naar hoe kan ik zo iemand helpen in de toekomst. De derde bijzondere voorwaarden urine controles vond de rechter daarbij iets te ver gaan en wilde de betrokkene persoon daarin meer eigen verantwoordelijkheid meegeven in plaats van de verantwoordelijkheid bij de reclassering te leggen.

“Ik heb hem/haar dus een beetje geprobeerd eigen verantwoordelijkheid mee te geven. [...] Als je dan zo iemand elke week daar naar toe stuurt dan

geef je hem/haar helemaal geen eigen verantwoordelijkheid, want dan leg je de verantwoordelijkheid eigenlijk bij de reclassering". (Rechter B, Case 3)

Geen reclasseringsrapport aanwezig

Naast cases waarbij het advies terzijde werd geschoven, cases waarbij het advies werd overgenomen en cases waarin het advies deels terzijde werd geschoven en deels werd overgenomen waren er ook nog cases waarbij geen reclasseringsrapport aanwezig was. Normaal gesproken wordt een reclasseringsrapport aangevraagd door de officier van justitie. Wanneer dit niet is gebeurd kan de rechter ervoor kiezen alsnog een reclasseringsrapport aan te vragen. In de cases 12, 14 en 15 binnen dit onderzoek waren geen reclasseringsrapporten aanwezig. Wat opvallend is in deze strafzaken, is dat het vonnis van de rechter een werkstraf betrof. Omdat de tenuitvoerlegging van werkstraffen in handen van de reclassering ligt zou men verwachten dat rechters alsnog een reclasseringsrapport aanvragen wanneer zij een werkstraf willen opleggen. In de cases 12, 14 en 15 hebben de rechters dit niet gedaan. Alle drie de rechters geven hiervoor als reden dat het ook niet altijd nodig is om een zaak aan te houden om een reclasseringsrapport aan te vragen alleen om het feit dat je een werkstraf op wilt leggen.

Rechter E legde uit dat de officier van justitie geen reclasseringsrapport had aangevraagd en dat de officier van justitie in eerste instantie een gevangenisstraf had geëist. Dat een reclasseringsrapport meestal wordt aangevraagd door de officier wanneer zij zien dat de verdachte op verschillende gebieden problemen heeft zoals verslavingsproblemen, problemen met financiën en huisvesting. Wanneer ze zien dat iemand in het criminele milieu zit en daar misschien wel uit wil maar dat dit niet lukt zonder hulp van de reclassering. Zowel de officier van justitie als de rechter zouden niet zozeer een reclasseringsrapport aanvragen om het feit dat men een werkstraf gaat eisen/opleggen, maar meer wanneer men twijfelt aan de uitvoerbaarheid van een werkstraf. In deze case ging het om een jonge vrouw die niet eerder in aanraking was geweest met justitie en verder geen problemen had. De rechter is niet meegegaan met de eis van de officier omdat zij het in dit geval niet passend vond om een gevangenisstraf op te leggen. Wanneer de betrokkene persoon zou komen vast te zitten zou ze

moeilijkheden krijgen met school en stage. De rechter vond het zelf niet nodig om alsnog een reclasseringsrapport aan te vragen omdat de betrokkene persoon verder geen problemen had, naar school gaat, thuis woont en een gezonde sociale situatie heeft.

Rechter F gaf aan dat er geen reclasseringsrapport was gemaakt omdat ze de man niet konden vinden. De man verscheen vervolgens wel op de zitting. De rechter heeft er niet voor gekozen om alsnog een reclasseringsrapport aan te vragen omdat zij tijdens de zitting genoeg informatie kreeg van en over de betrokkene persoon. Daarnaast gaf zij aan dat het al erg lang duurde voordat deze zaak voor kwam en dat het aanvragen van een reclasseringsrapport zou betekenen dat de betrokkene persoon nog langer zou moeten wachten.

“Ja dat doe je dan niet alleen maar omdat je aan een werkstraf denkt, alleen als je meer informatie over die persoon wilt hebben. Nou hier was hij op zitting dus hij kan zelf informatie geven”. (Rechter F, Case 14)

Rechter G gaf aan dat de betrokkene persoon op zitting aanwezig was. Tijdens de zitting werd duidelijk dat de betrokkene persoon hennep had geteeld voor het geld en dat hij verder niet veel problemen had. De rechter heeft er dan ook niet voor gekozen om alsnog een reclasseringsrapport aan te vragen alleen omdat hij aan een werkstraf denkt. De rechter geeft aan dit eerder te doen wanneer hij dit eerder had gedaan wanneer hij zou denken aan een gevangenisstraf omdat de impact daarvan veel groter is.

Nu we gezien hebben hoe rechters in de geselecteerde cases zijn omgegaan met de adviezen van de reclassering kan geconcludeerd worden dat dit overeenkomt met de algemene houding van rechters ten opzichte van reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen. Ook uit de omgang met de reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen blijkt dat rechters de adviezen serieus nemen, maar het advies niet automatisch over zullen nemen. Rechters vinden het advies vaak goed of logisch en zijn tevreden met de informatie uit de reclasseringsrapporten maar er zijn verschillende situaties waarin rechters het advies niet overnemen of geen reclasseringsrapport nodig hebben. Factoren zoals de zitting en de eis van de officier van justitie spelen een grote rol

bij het bepalen van de strafsoort en zijn 2 van de belangrijkste redenen om niet mee te gaan met het advies van de reclassering.

4.2 Opvattingen over professionaliteit.

Om de tweede onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden; “Kan de invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers, of het ontbreken daarvan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters?” is in deze paragraaf het tweede gedeelte van de interviews geanalyseerd. Bij de analyse van het tweede gedeelte van de interviews is gelet op uitspraken die gericht zijn op professionalisme. Uit deze uitspraken moet blijken of een rechter zichzelf ziet als een ‘klassieke’ professional of een rechter zichzelf ziet als een ‘hybride’ professional. Gelet op hoe rechters omgaan met de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers zou men verwachten dat in de cases waarbij het vonnis van de rechter niet overeenkomt met het advies van de reclassering, rechters zichzelf vooral als ‘klassieke’ professionals zien. Kijken we naar de cases waarbij het vonnis van de rechter overeenkomt met het advies van de reclassering zou men verwachten dat de rechters er vooral ‘hybride’ professionele opvattingen op na houden. Bij de cases waarbij het vonnis van de rechters deels overeenkomt met het advies van de reclassering zouden zowel ‘klassieke’ professionele als ‘hybride’ professionele opvattingen verwacht kunnen worden. Bij de cases waarbij geen reclasseringsrapport aanwezig is en ook niet alsnog is aangevraagd zou men eerder ‘klassieke’ professionele opvattingen dan ‘hybride’ professionele opvattingen verwachten. Men zou verwachten dat de rechters in deze cases aangeven geen reclasseringsrapport nodig te hebben en het ook zonder reclasseringsrapport te kunnen. In deze paragraaf wil ik laten zien dat vooral opvattingen over ‘klassieke’ professionaliteit vertegenwoordigd zijn in de rechtbank van Rotterdam.

Klassieke professionaliteit

Om te kunnen achterhalen of een rechter zichzelf ziet als een ‘klassieke’ professional is vooral gelet op uitspraken die gaan over de onafhankelijke positie van rechters, uitspraken die aangeven dat een advies een advies is en uitspraken over het nemen van de uiteindelijke beslissing als de taak van de rechter.

Uit de interviews komt naar voren dat uitspraken gericht op 'klassieke' professionalisme sterk vertegenwoordigd zijn in alle interviews. Alle rechters gaven aan dat zij een onafhankelijke positie hebben. Door hun onafhankelijke positie voelen zij zich niet gedwongen of gestuurd om een advies over te nemen. Zij nemen een advies over wanneer ze het een goed advies vinden en anders niet en hoeven zich niet te verantwoorden waarom zij het advies niet hebben overgenomen. Daarnaast geven zij aan niet samen te werken met de reclassering, dit zou hun onafhankelijke positie in gevaar brengen. Zij zien de reclassering als ketenpartners en beschouwen hun adviezen puur als een advies. Meerdere malen wordt benadrukt dat het de taak van de rechter is om uiteindelijk te beslissen welke straf de verdachte opgelegd krijgt. Hieronder staan een aantal citaten opgesomd die de 'klassieke' professionele houding van de rechters weergeeft:

“Want het is een advies, zij nemen niet de beslissing [...] zo simpel is het. Het is en blijft altijd een advies.. maar het is wel een belangrijk advies”.
(Rechter A)

“Kijk wij hebben natuurlijk ook nog het voordeel dat wij in zekere zin onafhankelijk zijn en dus ook precies doen waar wij zelf zin in hebben.”.
(Rechter B)

“Het is uiteindelijk de beslissing van de rechtbank. Je luistert heel goed naar wat een officier van justitie zegt, je luistert heel goed naar wat de verdediging/advocatuur zegt, je leest goed wat de reclassering naar voren brengt.. maar uiteindelijk beslis jij. En dat kan weleens iets heel anders zijn dan wordt voorgesteld. Jij bent en blijft verantwoordelijk voor het eindproduct, het is jouw product” (Rechter C)

“Ik zou het woord samenwerking.. nee.. dat zou ik niet.. Dat zou betekenen dat dat mijn onafhankelijkheidspositie ondergraaft”. (Rechter D)

“Maar ik maak de dienst uit. Het is een blijft een advies [...] want kijk dat gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf of he snap je dat kan ik zelf wel uitmaken”. (Rechter D)

“ Wij zijn natuurlijk onafhankelijk. Wij werken met name samen met de griffier, dus met de mensen die hier de ondersteuning in de rechtbank zijn. Die zorgen dat het werk wat wij doen, namelijk beslissingen nemen, dat dat goed georganiseerd wordt. Maar samenwerken met de reclassering, nee dat is geen samenwerken. Die hebben ook echt hele andere belangen en bedrijfsvoering, zij zijn meer een ketenpartner”. (Rechter E)

“Ja maar het is een advies, een advies kun je naast je neerleggen of je kunt het volgen. En het is natuurlijk wel goed gemotiveerd advies door mensen die er verstand van hebben, uhm maar ik voel me daar niet door gestuurd of uhm omdat is er, ik kan het wel of niet doen”. (Rechter E)

“Dus dat zijn allemaal dingen waar je dan als rechter kennis van neemt en dan vervolgens ja wat laat je zwaar wegen? Het zijn maar richtlijnen en het zijn maar adviezen”. (Rechter F)

“Nee nee.. het is een advies.. en ik hoef het niet over te nemen .. als het een goed advies is neem ik het over.. als het geen goed advies vind doe ik dat niet. (Rechter G)

“Want ik ben de beslisser.. ik moet de beslissing nemen [...] zij moeten alle informatie bij mij op tafel leggen die ik nodig heb om een beslissing te kunnen nemen”. (Rechter G)

Hybride professionaliteit

Terwijl men had verwacht dat vooral bij de geselecteerde cases waarbij het advies en het vonnis niet overeenkomen en de cases waar geen reclasseringsrapport aanwezig is rechters er ‘klassieke’ professionele opvattingen op na zouden kunnen houden blijken

ook in de geselecteerde cases waarbij het advies en het vonnis (deels) overeenkomen de rechters er 'klassieke' professionele opvattingen op na te houden. Gelet op de theorieën over de maatschappelijke veranderingen en de opkomt van NPM die gepaard zijn gegaan met de opkomst van 'nieuwe' vormen van professionaliteit is het alsnog interessant om te achterhalen of rechters er ook 'hybride' professionele opvattingen op na houden. Men zou dit vooral verwachten in de cases waarin het vonnis van de rechter overeenkomt met het advies van de reclassering en cases waarin het vonnis van de rechter deels overeenkomt met het advies van de reclassering. Om dit te kunnen achterhalen is in de interviews gelet op uitspraken die gaan over de houding van rechters ten opzichte van NPM op de rechtbank, het afhankelijk zijn van de informatie van de reclassering en het zien van reclasseringsmedewerkers als betrouwbare professionals en deskundigen.

Uit de interviews blijkt dat de meeste rechters niet erg positief zijn over de organisatorische veranderingen op de rechtbank. Onder andere de invoering van productienormen en het beoordeeld worden op basis van statistische gegevens valt bij de meeste rechters niet in de goede smaak. De geïnterviewde rechters uitten hun onvrede over de productiedruk en de prestatiegerichtheid en veronderstellen dat de kwaliteit van de rechtspraak plaats moet maken voor de kwantiteit. Rechters geven aan dat zij een dienstverlenende functie hebben en dat zij niet onderhevig horen te zijn aan cijfers. Meerdere rechters geven dan ook aan dat zij niet te managen zijn en zich weinig aantrekken van deze prestatiegerichtheid. Daarnaast geven zij aan dat door organisatorische veranderingen de werkdruk alleen maar is toegenomen. Met deze houding van rechters lijkt het erop dat rechters niet blij zijn met de opkomst van NPM op de rechtbank van Rotterdam. Van 'hybride' professionaliteit onder rechters blijkt dan ook geen sprake te zijn. Kijkt men echter naar de intra-organisatorische dynamieken tussen rechters en de reclassering dan ziet men toch een kleine 'hybride' professionele houding onder rechters. Meerdere rechters geven aan afhankelijk te zijn van de informatie van reclassering en zien reclasseringsmedewerkers als betrouwbare professionals. Rechters geven aan dat ze in een bepaalde mate afhankelijk zijn van de informatie in reclasseringsrapporten en dat deze rapporten en adviezen hen wel wat werk besparen.

“In die zin bespaart het je wel wat werk dat je een bepaald idee krijgt van zo zou je een zaak kunnen oplossen”. (Rechter C)

“De informatie uit de rapporten vind ik het zwaarst wegen [...] het maakt het makkelijker.. ik hoef minder te vissen naar persoonlijke omstandigheden” (Rechter G)

Daarnaast geven de rechters aan dat het binnen de rechtspraak duidelijk is wat de taak van de reclassering is en dat zij deskundig en professioneel zijn in het uitvoeren van deze taak.

“Iedereen heeft zijn eigen rol en dat weet je van elkaar. De reclassering is meer voorlichtend, en ja die kijkt dan vooral naar de persoonlijke omstandigheden, dat wordt van hen verwacht [...] ja die rollen zijn duidelijk, en dat begrijpt iedereen dat is professioneel”. (Rechter F)

“Iedereen heeft zijn eigen taak en het zijn allemaal professionals en die doen datgene wat zij moeten doen”. (Rechter H)

Uit de interviews komt naar voren dat ‘klassieke’ professionele opvattingen onder rechters op de rechtbank van Rotterdam sterk vertegenwoordigd zijn. Rechters beroepen zich vooral op hun onafhankelijke positie en hun autonomie. Rechters zijn degene die uiteindelijk de beslissing nemen en voelen zich niet gedwongen of gestuurd om adviezen van de reclassering over te nemen. Ten aanzien van de opkomst van NPM op de rechtbank zijn rechters niet erg positief. De productiedruk en de prestatiegerichtheid zorgen volgens meerdere rechters voor een afname van de kwaliteit van de rechtspraak. Kijkt men naar de intra-organisatorische dynamiek tussen rechters en de reclassering dan ziet men toch een ‘hybride’ professionele houding onder rechters. Rechters zijn erg blij met reclasseringsrapporten en reclasseringsadviezen, het bevat goede informatie en het bespaart ze in een bepaalde zin wat werk. Binnen de rechtspraak heeft iedereen een eigen taak, de taak van de reclassering is duidelijk en in het uitvoeren van deze taken zijn zij deskundig en professioneel. Concluderend kan gesteld worden dat voornamelijk ‘klassieke’ professionele opvattingen aanwezig zijn onder de rechters op de rechtbank van Rotterdam.

'Hybride' professionele opvattingen zijn alleen zichtbaar wanneer het gaat om de organisatorische dynamiek tussen rechters en de reclassering.

5. Conclusie

In dit afsluitende hoofdstuk zal in de eerste paragraaf een samenvatting worden gegeven van de empirische bevindingen van dit onderzoek aan de hand van de beantwoording van de twee onderzoeksvragen. In de tweede paragraaf zullen de belangrijkste beperkingen van dit onderzoek worden besproken, waarbij er tevens op basis hiervan een aanbeveling zal worden gedaan voor vervolgonderzoek. In derde en laatste paragraaf zal worden besproken wat het onderzoek in wetenschappelijke zin heeft opgeleverd

5.1 Conclusies empirische bevindingen

In hoofdstuk 2 werd duidelijk dat in de bestaande literatuur tegengestelde posities worden ingenomen over de veronderstelde invloed van reclasseringsadviezen op rechters bij het bepalen van de strafsoort. Enerzijds wordt verondersteld dat adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers een geringe invloed hebben op rechters, anderzijds wordt verondersteld dat adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers een aanzienlijke invloed hebben op de keuze van rechters tussen strafsoorten.

In het eerste gedeelte van het empirische hoofdstuk (hoofdstuk 4) is aan bod gekomen wat de houding van rechters is ten opzichte van de reclasseringsadviezen en hoe zij in de geselecteerde cases daadwerkelijk zijn omgegaan met de reclasseringsadviezen. De houding van de rechters ten opzichte van de reclasseringsadviezen is positief. De geïnterviewde rechters zijn blij met de informatie in de reclasseringsrapporten en geven aan vaak mee te gaan met het advies van de reclassering. Wel geven ze aan dat bij het bepalen van de strafsoort er naast het reclasseringsrapport ook andere factoren een rol spelen zoals het strafdossier, de houding van de verdachte, de zitting, argumenten van de advocaat, de eis van de officier en de richtlijnen voor een strafsoort. Rechters noemen dan ook verschillende situaties waarin zij door de informatie afkomstig van deze andere factoren niet mee zullen gaan met het advies van de reclassering.

Kijken we naar hoe de rechters daadwerkelijk zijn omgegaan met de adviezen van de reclassering in de geselecteerde cases dan komt dit aardig overeen met de houding van de rechters ten opzichte van de reclasseringsadviezen. In de geselecteerde cases waarbij het vonnis van de rechter niet overeenkomt met het advies van de reclassering geven rechters aan het advies van de reclassering te begrijpen en vinden ze het vaak een logisch advies maar zijn ze niet mee gegaan met het advies door andere factoren die een rol spelen bij het bepalen van de strafsoort. Zo is een van de hoofdredenen van de rechters om niet mee te zijn gegaan met het advies van de reclassering de informatie die zij krijgen op de zitting. Op de zitting door de communicatie met de betrokkene persoon komen zij erachter hoe zijn/haar huidige situatie is en of hij/zij gemotiveerd is om mee te werken met de reclassering. Is de huidige situatie van de betrokkene anders of verbeterd ten opzichte van wat er in het reclasseringsrapport staat, of is de betrokkene persoon niet gemotiveerd, een zwijger of een ontkenner dan zullen de rechters vaak niet meegaan met het reclasseringsadvies om bijzondere voorwaarden op te leggen. In de geselecteerde cases waarbij het vonnis van de rechter overeenkomt met het advies van de reclassering gaven de rechters aan het advies inderdaad te hebben overgenomen. Zij vonden het een goed advies en een standaard advies wat zij vaak ook standaard overnemen. Naast cases waarbij het advies terzijde werd geschoven en cases waarbij het advies werd overgenomen waren er ook cases waarbij het vonnis van de rechter deels overeenkwam met het advies van de reclassering. In deze cases gaven de rechters dezelfde redenen voor het deels overnemen/terzijde schuiven van het advies als dat zij gaven in de cases waarbij het advies volledig terzijde werd geschoven en volledig werd overgenomen. De rechters waren blij met het advies en hebben daarom een deel overgenomen, door andere factoren zoals de zitting en de eis van de officier hebben zij een deel van het advies niet overgenomen. Ook waren er cases geselecteerd waarbij helemaal geen reclasseringsadvies aanwezig was. In deze cases werd door de rechters een werkstraf opgelegd waarvan de tenuitvoerlegging door de reclassering wordt gedaan. De rechters gaven bij deze cases aan dat niet in alle gevallen een reclasseringsrapport wordt aangevraagd. De officier van justitie vraagt meestal een reclasseringsrapport aan wanneer zij zien dat de verdachte op verschillende gebieden problemen heeft. Wanneer de officier van justitie geen reclasseringsrapport heeft aangevraagd kan de rechter er alsnog voor kiezen om een zaak aan te houden zodat alsnog een reclasseringsrapport kan worden gemaakt. De rechters gaven aan dat dit niet

altijd nodig is alleen om het feit dat je een werkstraf wilt opleggen. Zij proberen zonder een reclasseringsrapport een strafsoort te bepalen aan de hand van de informatie uit het dossier en tijdens de zitting. Twijfelen ze vervolgens aan de uitvoerbaarheid van een werkstraf of willen ze toch meer informatie over de verdachte dan zullen ze de zaak aanhouden. In deze cases was dit niet het geval.

Aan de hand van de empirische bevindingen uit het eerste gedeelte van hoofdstuk 4 kan een antwoord worden gegeven op de eerste onderzoeksvraag: "Beïnvloeden de adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers rechters bij het bepalen van de strafsoort, en zo ja, hoe dan?" Rechters nemen de reclasseringsadviezen serieus en hechten veel waarde aan de informatie in de reclasseringsrapporten over de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Wanneer het een goed en recent rapport is geven zij aan dat ze het advies vaak overnemen. Echter nemen zij het advies niet automatisch over. Bij het bepalen van de strafsoort spelen ook andere factoren een rol zoals informatie uit het dossier, de zitting, de houding van de verdachte, de eis van de officier, argumenten van de advocaat en de richtlijnen voor een strafsoort. De rechters wegen al deze factoren tegen elkaar af bij het bepalen van de strafsoort en daarbij zullen zij niet altijd het advies van de reclassering volgen.

Om erachter te komen of de invloed van de adviesrapporten begrepen kan worden vanuit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters is in het tweede gedeelte van het empirische hoofdstuk (hoofdstuk 4) gekeken naar welke professionele opvattingen de geïnterviewde rechters erop na houden. Vanuit de literatuur besproken in hoofdstuk 2 zou men verwachten dat als het terzijde schuiven of het opvolgen van reclasseringsadviezen begrepen kan worden vanuit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters, de rechters die de adviezen in de geselecteerde cases terzijde hebben geschoven er 'klassieke' professionele opvattingen op na zullen houden.

De onderzoeksbevindingen toonde aan dat niet alleen de rechters die adviezen terzijde hebben geschoven in de geselecteerde cases, maar dat alle geïnterviewde rechters er 'klassieke' professionele opvattingen op na houden. Alle rechters gaven aan een onafhankelijke positie te hebben. Daarbij zien ze de adviezen van de reclassering puur

als een advies wat zij naast zich neer kunnen leggen en benadrukken ze dat het nemen van een uiteindelijke beslissing over de strafsoort de taak van de rechter is.

Door de maatschappelijke veranderingen en de opkomst van NPM in de publieke dienstverlening zou men verwachten dat de betekenis en de rol van 'klassieke' professionals juist is veranderd en dat dit gepaard is gegaan met de opkomst van 'hybride' professionals. Vooral bij rechters die de adviezen van de reclassering in de geselecteerde cases hebben opgevolgd zou men verwachten dat zij er 'hybride' professionele opvattingen op na houden.

Op de rechtbank in Rotterdam geven de rechters aan niet erg positief te zijn over de opkomst van NPM op de rechtbank. De geïnterviewde rechters uitten hun onvrede over nieuwe maatregelen omtrent productienormen en de toegenomen werkdruk. Kwaliteit maakt plaats voor kwantiteit en de rechtbank wordt te onderhevig gemaakt aan cijfers. Van 'hybride' professionaliteit onder rechters blijkt dan ook geen sprake te zijn. Kijkt men echter naar de intra-organisatorische dynamieken tussen rechters en de reclassering dan ziet men toch een kleine 'hybride' professionele houding onder rechters. Meerdere rechters geven aan dat zij tot een bepaalde hoogte afhankelijk zijn van de informatie van de reclassering, en dat wanneer zij deze informatie op tijd ontvangen deze informatie hen wat werk bespaart. Rechters geven aan dat het binnen de rechtspraak duidelijk is wat de taak van de reclassering is. Zij zien reclasseringsmedewerkers als betrouwbare professionals en deskundig in het uitvoeren van hun taak. Met deze uitspraken kan gesteld worden dat ondanks dat de rechters zichzelf vooral als 'klassieke' professionals zien zij er toch 'hybride' professionele opvattingen op na houden vooral wanneer men het heeft over de intra-organisatorische dynamiek tussen rechters en de reclassering.

Aan de hand van de empirische bevindingen uit het tweede gedeelte van hoofdstuk 4 kan een antwoord worden gegeven op de tweede onderzoeksvraag: "Kan de invloed van de advies rapporten van reclasseringsmedewerkers, of het ontbreken daarvan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters?". Ja, de houding van rechters ten opzichte van adviezen van de reclassering en de omgang met de adviezen van de reclassering kun je begrijpen vanuit de opvattingen over

professionaliteit onder rechters. Het feit dat rechters rapporten wel serieus nemen, maar niet automatisch overnemen en dat de rechters niet vinden dat zij aan de adviezen gebonden zijn kan begrepen worden vanuit de 'klassieke' professionele opvattingen onder rechters. Er is geen verschil te zien tussen rechters die het advies van de reclassering opvolgden of rechters die het advies van de reclassering terzijde schoven. Deze 'klassieke' professionele houding onder rechters ondanks de opkomst van NPM op de rechtbank waar rechters niet al te positief over zijn en veronderstellen zich er weinig van aan te trekken kan er op wijzen dat rechters met deze 'klassieke' professionele houding hun onafhankelijkheid en hun autonomie proberen te bewaren. Rechters blijven 'klassieke' professionals en 'hybride' professionele opvattingen zijn alleen te zien wanneer de rechters het hebben over de intra-organisatorische dynamiek tussen henzelf en de reclassering.

5.2 Beperkingen onderzoek

In dit onderzoek is er geprobeerd zo betrouwbaar en valide mogelijk onderzoek uit te voeren. Toch zijn er enkele kritische punten te benoemen.

Het eerste punt van kritiek kan de omvang van het onderzoek zijn. In dit onderzoek is ervoor gekozen gebruik te maken van een dossieranalyse en interviews. Doordat ik niet de bevoegdheid had om zelf dossiers te kunnen opzoeken en opvragen, maar hierbij afhankelijk was van anderen, ik mensen daarbij van hun werk hield en wat een hoop tijd kostte ben ik op een totaal van twaalf dossiers en acht respondenten gekomen. Dit aantal geeft aan dat het onderzoek gebaseerd is op een beperkt aantal cases. Voor vervolg onderzoek is het echter aan te raden een grotere steekproef te nemen, zodat de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek versterkt wordt.

Het onderzoek is niet alleen beperkt in omvang, ook de diversiteit van het onderzoek is niet erg groot. Er is voor gekozen om binnen de rechtbank van Rotterdam te spreken met de rechters die een uitspraak hebben gedaan in de geselecteerde cases om te onderzoeken of adviezen van reclasseringsmedewerkers invloed hebben op de uitspraak van rechters. Naast rechters zou het ook interessant zijn reclasseringsmedewerkers te interviewen, om te achterhalen hoe zij ervaren dat wordt

omgegaan met hun adviezen. Het kan zo zijn dat rechters aangeven veel belang te hechten aan de adviezen van de reclassering maar dat de reclassering het tegenovergestelde ervaart. Naast reclasseringsrapporten hebben ook andere factoren invloed op de uitspraak van rechters. In dit onderzoek wordt bijvoorbeeld 'het advies opvolgen' gelijkgesteld aan de cases waarin de gekozen strafsoort van de rechters hetzelfde is als de geadviseerde strafsoort van de reclassering. Het hoeft echter niet te betekenen dat rechters zonder dit reclasseringsrapport in die specifieke zaak niet ook voor deze strafsoort hadden gekozen, bijvoorbeeld omdat dat de eis van de officier was of omdat de advocaat daarvoor pleitte. Om te kunnen bepalen hoe groot de invloed van reclasseringsrapporten is, is het belangrijk te kijken naar de invloed van bijvoorbeeld de eis van de officier, de argumenten van de advocaat en wat er tijdens een zitting gebeurt. Zo kan men ook officieren van justitie, advocaten of verdachten interviewen over hoe zij ervaren dat is omgegaan met de adviezen van de reclassering of wat zij denken dat hun invloed is geweest op de uitspraak van rechters. Andere methoden van onderzoek zouden hierbij een optie zijn zoals focusgroepen en vignetten.

In dit onderzoek is veel gebruik gemaakt van interviews. In deze gesprekken is getracht de opvattingen en meningen van de respondenten zo helder mogelijk vast te leggen. Gezien de context van het onderzoek is het echter mogelijk dat respondenten, sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Alle rechters hadden een positieve houding over de adviezen van reclasseringsmedewerkers. Wanneer de rechters allen negatief zouden zijn over de rapporten en zouden aangeven er geen gebruik van te maken zou dat betekenen dat het werk wat de reclassering doet overbodig is. Daarnaast lieten alle rechters blijken 'klassieke' professionals te zijn. In de rechtspraak heeft NPM echter ook zijn intrede gedaan en zou men verwachten dat ook rechters er steeds meer 'hybride' professionele opvattingen op na zullen gaan houden. De rechters geven echter aan zich continue op hun autonomie en onafhankelijke positie te beroepen. In tijden waarin de legitimiteit van onder andere rechters onder vuur ligt kan het zo zijn dat er onder rechters juist een drang is naar het hernieuwen van de unieke en noodzakelijkerwijs autonome status van hun professie en daardoor aan de onderzoeker (mij in dit geval) doen laten blijken dat zij 'klassieke' professionals zijn ook al zijn ze wellicht al meer gehybridiseerd dan zij toe (kunnen/willen) geven. Om een beter beeld te kunnen krijgen van de invloed van de adviesrapporten van de reclassering op de uitspraak van rechters

en de professionele houding van rechters is het aan te raden in vervolgonderzoek bijvoorbeeld meer gebruik te maken van observaties van rechters tijdens bijvoorbeeld de zitting.

5.3 Wetenschappelijke bevindingen

Nu de onderzoeksvragen van dit onderzoek zijn beantwoord is het aan de orde om aan te geven wat voor betekenis de antwoorden hebben voor de wetenschap. Het onderzoek heeft in wetenschappelijk zin een aantal bevindingen opgeleverd.

In de eerste plaats, uit de beschreven literatuur die voorafging aan het empirische onderzoek bleek dat er een tegenstelling bestaat over de veronderstelde invloed van adviesrapporten van de reclassering bij het bepalen van de strafsoort door rechters. Dit onderzoek geeft aan dat dit geen onverenigbare tegenstelling is maar een schijntegenstelling. Op de rechtbank van Rotterdam is er een combinatie te zien van beide theorieën uit de literatuur over het dan wel opvolgen of terzijde schuiven van reclasseringsadviezen. Daarmee draagt het bij aan de wetenschappelijke kennis over de invloed van adviesrapporten van de reclassering op de uitspraak van rechters.

In de tweede plaats is er gekeken naar of de invloed van de adviesrapporten op de uitspraak van rechters begrepen kan worden vanuit verschillende opvattingen over professionaliteit onder rechters. Rechters op de rechtbank van Rotterdam zien zichzelf allen als 'klassieke' professionals. In de literatuur wordt beschreven dat door de maatschappelijke veranderingen en de opkomst van NPM de rol en betekenis van 'klassieke' professionals is veranderd en gepaard is gegaan met de opkomst van 'hybride' professionaliteit. Hoewel de opkomst van NPM wel zichtbaar is op de rechtbank laten rechters niet blijken dat hun rol en betekenis als 'klassieke' professionals is veranderd. De invloed van adviesrapporten op de uitspraak van rechters kan begrepen worden vanuit opvattingen over 'klassieke' professionaliteit onder rechters. Bovenstaande bevindingen zijn een aanvulling op de wetenschappelijke kennis over de invloed van adviesrapporten van de reclassering op de uitspraak van rechters en hoe deze invloed begrepen kan worden.

Literatuurlijst

- Abbott, A. (1988) *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago, IL: The University of Chicago Press
- Ackroyd, S. (1996) 'Organization contra organizations: Professions and organizational change in the United Kingdom'. *Organization Studies*, 17(4), 599-621.
- Ackroyd, S. & Muzio, D. (2007) 'Reconstructed Professional Firm Explaining Change in English Legal Practices'. *Organization Studies*, 48(5), 1-19.
- Baarda, D.B., Goede, M.p.M. de & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters- noordhoff.
- Bannink, D. Lettinga, B. Heyse, L. (2006) NPM, Bureaucratisering en de invloed op de Professie. *Tijdschrift voor Beleid, Politiek En Maatschappij*, 33(3): 159-174
- Beyens, K. & Scheirs, V. (2010) Encounters of a different kind. Social enquiry and sentencing in Belgium. *Punishment and society*, 12(3)
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam: Boom.
- Boone, M., Beijer, A., Franken, A. A. & Kelk, C. (2008) *De tenuitvoerlegging van sancties. maatwerk door de rechter?*. Universiteit Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.
- Castellano, U. (2009) Beyond the courtroom workgroup. caseworkers as the new satellite of social control. *Law & Policy*, 31(4), 429-462.

- Doelen, van der F.C.J. & Vlis, van der E.J.C. (2007) De rechtspraak en de vrije juridische beroepen: meesters in eigenzinnigheid. *Justitiele verkenning*, 33(6), 20-39.
- Duyvendak, J.W., Knijn, T. & Kremer, M. (2006) *Policy, people and the new professional. De-professionalisation and re-professionalisation in care and welfare*. Amsterdam University press: Amsterdam.
- Evetts, J. (2009) "New Professionalism and New Public Management: Changes, Continuities and Consequences." *Comparative Sociology* 8, 247-266.
- Evetts, J. (2011) A new professionalism? Challenges and opportunities. *Current Sociology*, 59(4), 206-422
- Freidson, E. (1984) The Changing Nature of Professional Control. *Annual Review Sociology*, 4(10), 5-15.
- Freidson, E. (2001) *Professionalism: The Third Logic*. Cambridge: Polity.
- Haland, E. (2011) Introducing the electronic patient record (EPR) in a hospital setting: boundary work and shifting constructions of professional identities. *Sociology of Health & Illness*, 1-15
- Halliday, S., Burns, N., Hutton, N., McNeill, F., & Tata, C. (2009) Street-level bureaucracy, interprofessional relations, and coping mechanisms: A study of criminal justice social workers in the sentencing process. *Law & Policy*, 31(4), 405-428.
- Ippel, P.C. (2007) De geketende strafrechter? *Justitiele verkenning*, 33(6), 55-65.
- Leicht, K.T., Walter, T., Sainsaulieu, I., Davies, S. (2009) "New public management and new professionalism across nations and contexts". *Current Sociology*, 57(4), 581-605.

- Lipsky, M. (1980) *Street level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation, New York.
- Luijk, van S., Oosterhout, van W. & Mook, van W.N.K.A. (2009) Professionaliteit: het toetsen en leren van de professionele rol. *Netherlands Journal of Medical Education*, 28(3), 107-118.
- Noordegraaf, M. (2006) Axioma's doorgelicht: Bevrijd de beklemde professionals!? *City Journal*, (3, April), 36-39.
- Noordegraaf, M. (2007) From "pure" to "hybrid" professionalism: Present-day professionalism in ambiguous public domains. *Administration & Society*, 39(6), 761-785.
- Noordegraaf, M. (2008) *Professioneel Bestuur. De tegenstelling tussen publieke Managers en professionals als 'strijd om professionaliteit'*. Den Haag: Uitgeverij LEMMA.
- Noordegraaf, M. (2011) Risky Business: How Professionals and Professional Fields (Must) Deal with Organizational Issues. *Organization Studies*, 32(10), 1349-1371
- Osborne, D. & Gaebler, T. (1992) *Reinventing Government: how the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. MA: Addison- Wesley.
- Persson, A. & Svensson, K. (2012) Shades of professionalism: Risk assessment in pre-sentence reports in Sweden. *European Journal of Criminology*, 9, 176-190
- Schön, D. (1983) *The reflective practitioner*. New York; Basic Books
- Svensson, L.G. (2006) New Professionalism, trust and competence: some conceptual remarks and empirical data. *Current Sociology*, 54(4), 579-593.

- Tata, C., Burns, N., Halliday, S., Hutton, N., & McNeill, F. (2008) Assisting and advising the sentencing decision process. *British Journal of Criminology*, 48, 835-855.
- Tata, C. (2010) A sense of justice: the role of pre-sentence reports in the production (and disruption) of guilt and guilty pleas. *Punishment & Society* 12 (3), 239-261
- Tonkens, E. (2008a) *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam; Van Genneep
- Tonkens, E. (2008b) Herwaardering van professionals, maar hoe? ROB lezing 9 september 2008
- Veen, van der R. (2007) 'De rol van professionals in een veranderende verzorgingsstaat'. In: J. W. Duyvendak, G. Engbersen, M. Teeuwen & I. Verhoeven (red.), *Macht en verantwoordelijkheid. Essays voor Kees Schuyt*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 149-159
- Vliet, J.A. (2007) Rechter en reclassering als ketenpartners. *Justitiële verkenningen*, 33 (6), 77-90.
- Wilensky, H.L. (1964) The Professionalization of Everyone. *American Journal of Sociology*, 70(2), 137-158.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2004) *Bewijzen van goede dienstverlening, Rapporten aan de regering nr. 70*, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Overige bronnen:

<http://www.motievanvelzen.nl>

Bijlage 1: Topiclijst

Aangezien strafrechters vaak velen zittingen per dag hebben en een zitting vaak wel tientallen uiteenlopende strafzaken kan bevatten kies ik ervoor om de geselecteerde zaken te beschrijven aan de hand van een kort en bondig verhaal op maximaal een A-4'tje. Hierdoor kan de rechter voorafgaand aan het stellen van de vragen ten aanzien van de concrete zaak, het geheugen opfrissen. Bij het interview zelf zullen de dossiers erbij liggen.

Deel 1: introductie

Praktische zaken:

- instellen voicerecorder
- testen

introductie:

- voorstellen
- uitleggen wat de bedoeling is en hoe het interview zal verlopen
 - inzicht krijgen in de invloed van adviesrapporten van reclasseringsmedewerkers aan rechters over de op te leggen strafsoort en of deze invloed of het ontbreken daarvan kan worden begrepen uit verschillende opvattingen over professionaliteit.
 - open vragen
(geen goede of foute antwoorden mogelijk)
 - duur interview : ongeveer 1 uur
 - anonimiteit blijft gewaarborgd

Deel 2: Centrale gespreksonderwerpen

1 Gekozen strafsoort

- De reclassering heeft een advies uitgebracht en uw vonnis komt overeen met het advies, kunt u dit nader toelichten?

(bent u het eens met het advies, heeft u het advies meegenomen of bent u zelf tot dit vonnis gekomen)

- De reclassering heeft een advies uitgebracht maar uw vonnis komt niet overeen met het advies, kunt u uitleggen waarom niet?

(was het advies niet juist, bent u het niet eens met het advies, waarom bent u het niet eens met het advies)

-De reclassering heeft een advies uitgebracht maar uw vonnis komt maar voor een gedeelte overeen met het advies, kunt u dit verklaren?

(waarom komt het ene gedeelte wel overeen en het andere gedeelte niet, ben u het niet geheel eens met het advies, of bent u op een andere manier tot het vonnis gekomen?)

- de reclassering heeft geen advies uitgebracht en toch heeft u gekozen voor een taakstraf, kunt u dit verklaren?

((waarom is er geen advies uitgebracht,) waarom heeft u voor deze straf gekozen, hebben adviezen veel invloed op uw keuze voor de strafsoort of kunt u het makkelijk zonder advies?)

2 Het komen tot een vonnis in het algemeen

- De zojuist besproken zaak, was dat een doorsnee geval, een uitzonderlijk geval, in bepaalde opzichten doorsnee in andere opzichten uitzonderlijk?

- U moet een vonnis uitspreken bij een bepaalde zaak, op welke manier komt u tot dit vonnis?

(Van welke informatie maakt u het eerste gebruik, van welke informatie maakt u het meeste gebruik, haalt u veel informatie uit de strafdossiers of krijgt u de meeste informatie tijdens de rechtszitting?)

- Hoe belangrijk zijn de adviezen van reclasseringsmedewerkers om te komen tot een vonnis?

(Welke informatie haalt u uit de reclasseringsrapporten, bevatten reclasseringsrapporten genoeg informatie om tot een vonnis te komen, wat vindt u van de opbouw van een reclasseringsrapport, wat vindt u van de adviesfunctie van de reclassering ('what Works' beleid, doel van adviesrapport, waarde van het adviesrapport), hebben adviezen veel invloed op uw keuze voor de strafsoort en op welke manier?)

- Neemt u over het algemeen genomen vaak het advies over van de reclassering?

(gemiddeld genomen hoe vaak, in welke gevallen wel, in welke gevallen niet, waarom wel en waarom niet)

- Als er geen reclasseringsrapport aanwezig is, wat doet u dan?

(Wat kunnen de redenen zijn waarom er geen reclasseringsrapport aanwezig is, zijn er gevallen waar u de zaak aanhoudt om toch een reclasseringsrapport aan te vragen, zo ja in welke gevallen, zo nee, waarom niet? of komt u aan de hand van andere informatie tot het vonnis?)

3 Samenwerking

-Welke actoren kunnen een rol spelen in de keuze voor een strafsoort, hoe verhoudt u zich tot deze actoren en is de manier waarop u zich tot deze actoren verhoudt in overeenstemming met uw wensen op dit gebied?

-Hebben de hervormingen van de rechtbank die bedoeld zijn om u als rechter ook rekening te laten houden met efficiency en organisatievraagstukken invloed op de afstemming van uw taak met de taak van andere actoren die betrokken zijn in het strafrecht?

Deel 3: Afronding

Afsluiten en afronden van het gesprek:

- eventueel kort samenvatten
- dank voor interview
- herhaling dat privacy gewaarborgd blijft
- nogmaals contact opnemen indien nodig